

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ESTETIKY A DĚJIN UMĚNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Českobudějovický sochař Josef Dietrich

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Petr Fidler

Autor práce: Matěj Vodička

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 6. května 2014

.....

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Prof. PhDr. Petru Fidlerovi za vedení této bakalářské práce, nadstandartní přístup a velmi cenné rady, které mi byly předávány po celou dobu studia. Děkuji Mgr. Hynku Látalovi, PhD. za konzultace a připomínky týkající se regionálních dějin umění. Dále pak pracovníkům Státního okresního archivu v Českých Budějovicích a Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích za vřelé přijetí a zpřístupnění pramenů. Velký dík patří v neposlední řadě i mé přítelkyni a rodině za podporu.

Anotace

Matěj Vodička

Českobudějovický sochař Josef Dietrich

Cílem bakalářské práce je pojednat o životě a vybraných kamenosochařských dílech poněkud opomíjeného českobudějovického barokního sochaře Josefa Dietricha. Protože jeho dílo v ulicích Českých Budějovic zaujímá, co do počtu, výsadní postavení, lze ho považovat za vůbec nejvýznamnějšího a nejpłodnějšího umělce, který v tomto městě kdy žil a jeho přínos pro jihočeské barokní umění nebyl dle mého názoru dosud patřičně doceněn. Všechny okolnosti z uměleckého i osobního života Josefa Dietricha samozřejmě nelze v bakalářské práci obsáhnout, a proto je úkolem této práce analyzovat vybraná Dietrichova kamenosochařská díla, zohlednit sochařovy vzory, poukázat na doposud neznámé okolnosti jeho tvorby, vyzdvihnout jeho význam pro českobudějovický region a začlenit produkci jeho dílny do vývoje barokního sochařství v Čechách. Základními prameny při vypracování této práce mi byly archivní zprávy a literatura věnovaná historii a vývoji města Českých Budějovic, kde Josef Dietrich prožil podstatnou část svého života.

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Petr Fidler

Klíčová slova: Baroko, Socha, Sousoší, Skulptura, Statue, Kamenosochařství, České barokní sochařství, Dietrich, České Budějovice, Samsonova Kašna, Panna Marie Budějovická, Hueber, Horn, 18. století.

Anotation

Matěj Vodička

Sculptor Josef Dietrich from České Budějovice

The aim of this work is to discuss the life and selected works of somewhat neglected baroque sculptor Josef Dietrich from České Budějovice. Because of his work in the streets of České Budějovice occupies privileged position in number, he could be considered as the most important and most prolific artist who ever lived in this city and his contribution to the South Bohemian baroque art, in my opinion, has not been adequately appreciated. All aspects of artistic and personal life of Josef Dietrich could not be covered in this bachelor thesis, so the aim of this task is to analyze selected works of Dietrich and take them into his account patterns, to identify previously unknown circumstances of his creation, to highlight his importance to České Budějovice region and integrate the production of his workshop into the development of baroque sculpture in the country. The principal sources in the preparation of this work I have been using were archival and literature about the history and development of České Budějovice city where Josef Dietrich lived most of his life.

BT Leader: Prof. PhDr. Petr Fidler

Keywords: Baroque, Statue, Sculpture, Czech baroque sculpture, Dietrich, České Budějovice, Samson Fountain, Virgin Mary from České Budějovice, Hueber, Horn, 18th century.

I. Úvod.....	7
II. Kritické zhodnocení literatury.....	8
II. Život Josefa Dietricha	12
IV. Sousoší sv. Anny Samotřetí na mostě ve Vyšším Brodě.....	16
V. Ikonografický motiv Panny Marie Budějovické v díle Josefa Dietricha	20
VI. Samsonova kašna	24
VII. Alegorie ctností na atice českobudějovické radnice.....	31
VIII. Socha Panny Marie Immaculaty z Nových Hodějovic.....	37
IX. Sloup Nejsvětější Trojice u Piaristického náměstí.....	39
X. Leopold Hueber.....	40
XI. Závěr	42
XII. Obrazová příloha.....	43
XIII. Seznam literatury.....	57

I. Úvod

Josef Dietrich, jeden z nejvýznamnějších umělců, kteří kdy v Českých Budějovicích působili, zde vytvořil řadu skulptur, jejichž kvalita je sice nevyrovnaná a vykazuje určitou proměnlivost, zato jejich množství potvrzuje, že tento pozoruhodný barokní sochař byl nesmírně plodný a pracovitý. To můžeme tvrdit i přesto, že počet děl, které jsou mu dnes připsány, zdaleka není konečný. Existuje několik soch v okolí Jihočeské metropole, u nichž neznáme jméno autora a je skutečně velmi pravděpodobné, že by se ve většině případů mohlo jednat o skulptury vyšlé z dílny Josefa Dietricha.

Jako českobudějovický rodák mám velmi úzký vztah k místním umělecko – historickým památkám a mezi těmi zaujímá dílo Josefa Dietricha z hlediska počtu výsadní postavení. Historické jádro Českých Budějovic se dá označit za Dietrichovu „galerii v plenéru“. Přestože pro toto město vytvořil neodmyslitelný charakteristický symbol, Samsonovu kašnu, jeho osobě nebyl na poli odborné literatury dle mého názoru věnován dostatečný prostor, proto jsem se rozhodl se alespoň pokusit tuto pomyslnou mezeru vyplnit tímto příspěvkem. K vypracování tohoto konkrétního tématu v rámci své bakalářské práce mne tedy vedlo hned několik důvodů. Ať už Dietrichova tvorba byla českými historiky umění v minulosti hodnocena průměrně či podprůměrně¹, nelze mu upřít pracovitost a poctivost, se kterou vždy uspokojil své zákazníky.

Cílem této bakalářské práce je pojednat o vybraných kamenosochařských pracích Josefa Dietricha, poukázat na jeho význam pro českobudějovický region, pokusit se v krátkosti zařadit jeho tvorbu do kontextu českého barokního sochařství a upozornit na dosud nevyřčené poznatky týkající se Dietrichovy umělecké tvorby, kterých se během přípravy tohoto textu objevilo několik. Vzhledem ke stanovenému rozsahu bak. práce není možné obsáhnout všechny tyto nové hypotézy, proto jsem se pokusil vybrat ty nejdůležitější a ve vztahu k Dietrichově umělecké produkci nejzajímavější. Rád bych se tomuto tématu věnoval i ve své budoucí badatelské činnosti, především na něj plánuji navázat v rámci méj magisterské diplomové práce.

1 Oldřich J. Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách*, Praha 1958, s.

II. Kritické zhodnocení literatury

Ačkoliv je nadevší pochybnost takřka jisté, že byl Josef Dietrich za svého života v českobudějovickém regionu velmi populární a uznávanou uměleckou osobností, v odborné literatuře se s ním neseťkáváme příliš často². Na poli umělecko – historického bádání je mu věnováno skutečně jen velmi málo prostoru. Důkazem tohoto „nezájmu“ jest i následující výčet knih a kapitol, které se Dietrichově životě a díle více či méně věnují. Zde je třeba poznamenat, že dosud neexistuje žádná ucelená monografie, která by se věnovala působení tohoto, přinejmenším pozoruhodného, umělce, natož pak taková, jež by hodnotila jeho uměleckou činnost v kontextu českého barokního sochařství. Veškeré nám dostupné odborné texty proto můžeme označit za pouhé fragmenty.

Na počátku pěstování dějin umění jako samostatného vědního oboru nejen v celé Evropě, ale především pak u nás, tehdy ještě v Rakousko – Uherské monarchii, vzkvétá zájem též o lokální, méně známé umělecko – historické památky, které nemají z velké části příliš velkou uměleckou hodnotu. Hovoříme o době na konci 19. a začátku 20. století, kdy začínají vznikat první soupisy památek, věnované vždy konkrétnímu „politickému okresu“. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese českobudějovickém*, sestavený Josefem Branišem a vydaný v roce 1900, je prvním přehledem tohoto typu pro českobudějovický region³. V něm najdeme pouze krátké pojednání o několika dnes Dietrichovy připsaných sochách⁴, ale samotné jméno sochaře se zde však nevyskytuje. Stejný přehled, tentokrát pro region českokrumlovský, představuje *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese krumlovském*, sepsaný Františkem Marešem a Janem Sedláčkem z roku 1918. Zde již najdeme zmínku o tom, že se jistý Josef Dietrich z Budějovic podílel na blíže nespécifikovaných pracech v „kapli svatojanské v Krumlově“ v roce 1725⁵. O trochu

2 Kompletní seznam literatury, ze které jsem při psaní této bakalářské práce čerpal, se nachází bibliografii na jejím konci. V této kapitole uvádím pouze ty nejdůležitější příspěvky, které byly dotčenému tématu doposud věnovány.

3 Josef Braniš, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese českobudějovickém*, Praha 1900.

4 Jmenovitě se jedná o Samsonovu kašnu, Sousoší Panny Marie Budějovické, 2 samostatné sochy Panny Marie Budějovické, Sousoší Kalvárie s Pannou Marií, sv. Máří Magdalenou a sv. Janem Evangelistou.

5 Nepochybně měli na mysli Dietrichovu účast na plastické výzdobě nově vzniklé kaple sv. Jana Nepomuckého v kostele sv. Víta v Českém Krumlově – František Mareš, Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese krumlovském*, Praha 1918, XXXV..

více se o Dietrichovi lze dozvědět ve stejně koncipovaném soupisu památek *Topographie der Historischen und Kunst – Denkmale der Politische Bezirk Kaplitz* (v překladu *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu kaplickém*) od Antonína Cechnera z roku 1929⁶. Tento příspěvek je důležitý proto, že zde Cechner připsal Dietrichovi autorství sousoší sv. Anny Samotřetí a sochy sv. Jana Nepomuckého na mostě ve Vyšším Brodě⁷. Rozsáhlejší pojednání o českobudějovickém barokním sochaři ovšem opět chybí. Pouze krátce se o Dietrichovi zmiňuje také Prokop Toman ve svém *Novém slovníku československých výtvarných umělců I* z roku 1947⁸.

Bohužel ani pozdější odborná umělecko – historická literatura se českobudějovickým barokním sochařem Josefem Dietrichem zevrubněji nezabývala. Oldřich J. Blažíček, autor *Sochařství baroku v Čechách*, tedy publikace, kterou můžeme směle označit za asi nejpodstatnější studii o českém barokním sochařství, o Dietrichově tvorbě pojednává jen skutečně velmi okrajově⁹, doslova řečeno pouze na pár řádcích. Blažíček zároveň nechtěně rozvinul mýtus, že v jižních Čechách pracovali Deitrichové dva, Jan a Josef¹⁰, který se naneštěstí v odborné literatuře bohužel drží dodnes¹¹. Oproti Blažíčkovi, jež Dietricha, byť trochu chybně, ale přece jen alespoň velmi krátce zmiňuje, se Jaromír Neumann ve svém rozsáhlém syntetickém díle *Český barok* Dietrichovou osobou nezabývá vůbec¹².

Teprve o pár let později, konkrétně v roce 1965, vychází umělecko – historický průvodce po Českých Budějovicích, nazvaný velmi prostě *České Budějovice*, jehož autorem je Jakub Pavel. Publikace mapující vývoj umění a architektury v jihočeské metropoli od gotiky až po počátek 20. století obsahuje opět jen malou stať ani ne tak o Josefu Dietrichovi, nýbrž především o Samsonově kašně¹³. Nicméně je Pavlova kniha dodnes jedním ze základních literárních pramenů, jež pojednává o českobudějovických

6 Antonín Cechner, *Topographien der Historischen und Kunst-Denkmale der Politischen Bezirk Kaplitz*, Praha 1929, s. 251-252.

7 Cechner ovšem chybně označil Josefa Dietricha za Jana (Johanna) Dietricha, což je omyl, níže vysvětlený

8 Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců I*, Praha 1947, s. 159.

9 Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách* (pozn. 1), s. 167.

10 Viz. pozn. 6 - Blažíček pravděpodobně čerpal z Cechnerova *Soupisu památek historických a uměleckých v politickém okresu Kaplickém* aniž by zkoumal např. archiválie z českobudějovicka a přejal tak chybu, že Dietrich se nejmenoval Josef, ale Jan.

11 Stejnou chybou se nechala zmást také Jana Tischerová, která ve své publikaci *Matěj Václav Jäckel – sochař českého baroka 1655-1738* stejný omyl publikuje, místo toho, aby dohledala správné tvrzení – Jana Tischerová, *Matěj Václav Jäckel – sochař českého baroka 1655 – 1738*, Praha 2013, s. 449.

12 Jaromír Neumann, *Český barok*, Praha 1974.

13 Jakub Pavel, *České Budějovice*, Praha 1965, s. 69-70.

památkách.

Za nejdůležitější literární příspěvek vztahující se k baroknímu sochaři Josefu Dietrichovi tak vděčíme významnému českobudějovickému historikovi Karlu Pletzerovi, který prostudoval snad všechny dostupné archiválie, aby mohl Dietrichovi věnovat nejdelší část ze svého článku *Českobudějovičtí výtvarní umělci v 17. a 18. století*, jež vyšel v *Jihočeském sborníku historickém* v roce 1992¹⁴. Přínos této stati hodnotím jako zásadní pro bádání na toto téma, byť lze Pletzerovi vyčíst několik velmi marginálních nepřesností, které jsou způsobeny tím, že byl svým zaměřením především historikem, nikoliv historikem umění. Dietrichovi se Pletzer věnoval také v článcích *K autorství svatojánského sloupu v Trhových Svinech*¹⁵ a *O autorství plastik na mostě ve Vyšším Brodě*¹⁶, které vyšly ve *Výběru z prací členů Historického klubu při Jihočeském Muzeu v Českých Budějovicích* v roce 1991.

Syntézou všech dosud objevených informací o životě a díle Josefa Dietricha může být encyklopedické heslo *Dietrich, Josef* v *Encyklopedii Českých Budějovic, 2. rozšířené vydání*, jehož autorem je Jiří Tomáš Kotalík¹⁷. Tato stať nepřináší jinak žádné nové informace, je vhodná hlavně pro ty badatele, jež se chtějí Dietrichem zabývat pouze okrajově. Čtenáře odkáže na všechnu důležitou odbornou literaturu vztahující se ke zmíněnému tématu.

V neposlední řadě zmiňme též knihu Ivany Maxové, Vratislava Nejedlého a Pavla Zahradníka s titulkem *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Jihočeském kraji*¹⁸. Charakter této publikace je patrný už z názvu, jeho pozitivní přínos je založen na velmi důsledném zpracování všech dostupných literárních a též archivních pramenů, zejména v kapitole, která se zabývá Sousoším Panny Marie Budějovické¹⁹. Nicméně je zapotřebí podotknout, že při pojednání o konkrétních dílech v kapitolách se

14 Karel Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci v 17. a 18. století*, in: *Jihočeský sborník historický*, 60-61, 1991-1992, s. 23-29.

15 Karel Pletzer, *K autorství svatojánského sloupu v Trhových Svinech*, in: *Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském Muzeu v Českých Budějovicích* (dále jen „Výběr“), 28, 1991, s. 342-343.

16 V tomto článku Pletzer vyvrátil Blažičkovu chybnou domněnku, že v jižních Čechách působili Dietrichové dva a správně určil, že zde tvořil pouze jeden a to Josef – Karel Pletzer, *O autorství plastik na mostě ve Vyšším Brodě*, in: *Výběr* 28, 1991, s. 348-349.

17 Kotalík, Jiří Tomáš: *Josef Dietrich*, in: *Encyklopedie Českých Budějovic, 2. rozšířené vydání* (dále jen „EČB“), Jiří Kopáček (ed.), České Budějovice 2006, s. 100.

18 Ivana Maxová, Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a piliře v Jihočeském kraji*, Praha 2009.

19 *Ibidem*, s. 24-40.

setkáváme z větší části s popisem procesu restaurování jednotlivých soch a sousoší. Mimo českobudějovickou Mariánskou statui jsou zde krátké oddíly dedikované Sloupu Nejsvětější Trojice nedaleko Piaristického náměstí²⁰ v Českých Budějovicích a pilíři se sochami sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory²¹ na náměstí v Trhových Svinech. Obě dvě tato sousoší považujeme jednoznačně za dílo Josefa Dietricha.

20 Ibidem, s. 41-42.

21 Ibidem, s. 63-65.

II. Život Josefa Dietricha

O životě, pro českobudějovický region významného umělce, Josefa Dietricha toho mnoho nevíme. Je to zapříčiněno nevelkým zájmem o jeho dílo ze strany odborné veřejnosti a také tím, že archiválie z doby, kdy v Českých Budějovic žil, jsou zpracovány jen z malé části, neboť v českobudějovickém archivu se momentálně teprve třídí²². Nicméně i dostupné prameny nám mohou prozradit, že byl umělecky velmi plodným a v jižních Čechách vyhledávaným sochařem. Ať už jeho dílo hodnotíme pozitivně či negativně, nelze mu upřít pracovitost a píli, se kterou téměř vždy uspokojil své zákazníky.

Josef Dietrich se narodil pravděpodobně v roce 1677. Přesné místo jeho narození známo není, ovšem jisté indicie nám naznačují, že pocházel nejspíš z Trhových Svinů, což je městečko, které se nachází zhruba 20 kilometrů východně od Českých Budějovic směrem k Novým Hradům. Doposud se nepodařilo tento údaj ověřit, protože Dietrichovo jméno se v tamních dobových matrikách neobjevuje. V zápisu z jednání městské rady Českých Budějovic, které oznamuje jeho příchod do města, je jako místo jeho původu označeno zkomoleně „Schenitz“, což lze chápat jako „Schweintz“ (Sviny)²³. Do Českých Budějovic přišel v roce 1710 již jako vyškolený sochař. Bohužel také nevíme, kde přesně se vyučil, ale jak se budeme moci přesvědčit v následujících kapitolách, je velmi pravděpodobné, že sochařského vzdělání nabyl v dílně pražského barokního sochaře Matěje Václava Jäckela²⁴. Se silným vlivem Jäckelovy tvorby na Dietrichovu uměleckou interpretaci se setkáváme nejen prostřednictvím stylové analýzy. Hypotetický vztah Dietricha k Jäckelovi by mohla

22 Ve Státním okresním archivu v Českých Budějovicích jsou důkladně roztrženy pouze archiválie z doby po roce 1856. K dispozici tak máme v podstatě pouze malou část pramenů, které se vztahují k osobě Josefa Dietricha. Úkolem této bakalářské práce není přinést nové informace o životě tohoto sochaře jako takové, nýbrž poukázat na dosud neznámé poznatky o jeho výtvarném díle.

23 „SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, Protocollum in curiale sessionum de 1705 – 1715. In politicis, mf. 584, ev. j. 224. zasedání z 4. června 1710.

24 Matěj Václav Jäckel byl pražským barokním sochařem. Narodil se v roce 1655 a zemřel v roce 1738. Pocházel z Lužic, kolem roku 1684 se usadil v Praze a otevřel si zde vlastní kamenosochařskou dílnu, ve které se později vyučilo několik předních jmen české barokní plastiky, jako např. František Ignác Weiss či Karel Josef Hiernle. Je označován za průkopníka berniniovského sochařského stylu v Čechách. Mezi jeho nejznámější díla patří bezesporu 3 sousoší z Karlova mostu v Praze, přičemž tím vůbec nejznámějším je jeho zpodobnění sv. Anny Samotřetí z roku 1707. Byl i velmi činným řezbářem, jeho vysoce ceněnou řezbářskou prací je např. jeho zpodobnění Nebe v pražském kostele sv. Františka z doby kolem roku 1700. I přes velkou prosperitu jeho dílny se na sklonku života dostal díky dluhům do velmi špatné finanční situace, což ho přimělo dokonce k padělání mincí – Oldřich J. Blažiček, *Barokní sochařství 17. století v Čechách*, in: *Dějiny českého výtvarného umění III/1*, Jiří Dvorský (ed.), Praha 1989, s. 307-308.

podporovat skutečnost, že zhruba ve stejné době, kdy se Dietrich usadil na jihu Čech, zde Jäckel získal dvě zakázky, a to na Sloup Nejsvětější a dědičným hříchem neposkvrněné Matky Boží v Českém Krumlově z let 1709-1711²⁵ a na vyhotovení oltáře v poutním kostele Nejsvětější Trojice u Trhových Svinů, který pochází z doby kolem roku 1718²⁶. Zvláště tento oltář může být dalším vodítkem k místě narození a získání sochařského vzdělání Josefa Dietricha. Jestliže Dietrich skutečně pocházel z Trhových Svinů, mohl Jäckela zdejším donátorům doporučit.

Jak bylo již zmíněno, Josef Dietrich se v Budějovicích usadil v roce 1710, získal zde měšťanské právo a zakoupil dům v Krajinské ulici čp. 116 za 717 zlatých. V roce 1724 v něm však již nebydlel, protože ho koupil jistý Daniel Arnošt Bohoněk, hejtman strakonického panství²⁷. Tento dům dnes již neexistuje, na jeho místě stojí budova Komerční banky, postavená krátce před vypuknutím 1. světové války. O tom, zda Dietrich zakoupil nějaké jiné stavení Českých Budějovicích, nemáme žádné zprávy. Nepochybně však v Budějovicích žil a vedl svou dílnu. V témže roce, ve kterém získal také měšťanské právo, byl přijat do českobudějovického cechu malířů²⁸. Je s podivem, proč byl zapsán mezi malíře a ne mezi kameníky či přímo sochaře. Jeho první známou kamenosochařskou zakázkou pro město byla samostatná socha Panny Marie Budějovické z roku 1715, která stála u Svinenské a později Vídeňské brány²⁹. Rok poté mu městská rada svěřila zakázku na vybudování sousoší Panny Marie Budějovické, které vytvořil společně s kameníkem Kristiánem Hornem. V letech 1721-1727 pracoval na Samsonově kašně. Tu můžeme označit za jeho nejvýznamnější a nejznámější dílo. Po vydařené práci na Samsonově kašně mu městská rada zadala také zakázku na vyhotovení čtyř alegorických soch pro atiku nově vzniklé českobudějovické radnice, jejíž rozsáhlá přestavba probíhala v letech 1727-1730. Pro městskou radu vytvořil ještě dvě plastiky sv. Jana Nepomuckého v letech 1724 a 1745, další statui Panny Marie Budějovické a sochu Panny Marie a dva anděle s nástroji umučení Páně na kostele Obětování Panny Marie na Dobré Vodě, který projektoval Killián Ignác Dietzenhofer

25 Tischerová, *Matěj Václav Jäckel* (pozn. 11), s. 243-252.

26 Vladimír Denkstein, *Jäckelův oltář v Nejsvětější Trojici u Trhových Svinů*, in: Ročenka kruhů pro pěstování dějin umění za léta 1939-1947, s. 13-16, k tomu také – Tischerová, *Matěj Václav Jäckel* (pozn. 11), s. 283-286.

27 Jaroslav Kubák, *Topografie města Českých Budějovic 1540-1800*, České Budějovice 1973, s. 54.

28 SOkA České Budějovice, AMČB, Velký cech (rajcech), Rejstřík přijatých členů rajcechu od roku 1677.

29 Viz. kapitola V.

(1739). Dále také v Budějovicích najdeme několik soch od Josefa Dietricha, které se nacházejí v prostoru bývalého dominikánského kláštera, jmenovitě se jedná o sochy sv. Dominika (1739), sv. Josefa (1739), sv. Anny (1741), sv. Jáchyma (1742), sv. Zachariáše (1746), sošku Panny Marie Budějovické nad portálem do křížové chodby kláštera, velmi zdařilé sousoší Ukřižovaného Krista s Pannou Marií, sv. Máří Magdalenou a sv. Janem Evangelistou (1749) a Sloup Nejsvětější Trojice (1740)³⁰.

S Dietrichovým dílem se můžeme setkat i mimo České Budějovice v podstatě v celých jižních Čechách. Je téměř jisté, že za svůj život Dietrich vytesal mnohem více soch, než mu bylo doposud připsáno. Jeho dílna působila od Budějovic hlavně směrem na jih. Mezi díla Dietrichovy s jistotou připsaná řadíme: sochu sv. Jana Nepomuckého na sloupu na náměstí v Trhových Svinech (1722), Sousoší sv. Anny Samotřetí a sv. Jana Nepomuckého na mostě ve Vyšším Brodě (1723 – 1724), sochy sv. Františka Xaverského, sv. Donata, sv. Jana Nepomuckého a sv. Floriána určené do výklenků na hlavní věži tehdy ještě barokního zámku v Hluboké nad Vltavou z roku 1728, přičemž z nich se dochovala pouze socha sv. Jana Nepomuckého³¹, která byla po novogotické přestavbě přesunuta do zámecké kaple³².

Dietrich byl také činným řezbářem. Z tohoto ohledu je opět pravděpodobné, že se po celých jižních Čechách nachází několik jeho řezbářských děl, které prozatím zůstávají anonymní. Rok po svém příchodu do Budějovic v roce 1711 vyřezal Josef Dietrich ozdoby k tabernáklu nového oltáře pro kostel sv. Prokopa a sv. Jana Křtitele na budějovickém Starém Městě, které se nedochovaly. V letech 1711-1713 vytvořil osm dřevěných soch pro hlavní oltář kostela sv. Bartoloměje v Malontech nedaleko Kaplice. Neodmítal ani drobnější práce nábytkového charakteru, v roce 1717 zhotovil pro zámek v Hluboké nad Vltavou čtyři nové keridony, hrací stůl a dva vyřezávané rámy k zrcadlům. Kolem roku 1725 se spolu s Janem Raptzem a Antonínem Janem Zinnerem podílel na sochařské výzdobě jižní sakristie kostela sv. Víta v Českém Krumlově. Poslední známou řezbářskou zakázkou Josefa Dietricha jsou dekorativní prvky ke kočáru a dřevěná socha Herkula, které byly určeny pro zámek v Českém Krumlově³³.

Pestrý byl i Dietrichův osobní život, měl totiž celkem tři ženy³⁴. Jméno první

³⁰ Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 24.

³¹ Ibidem, s. 25.

³² Viz. Kapitola VII.

³³ Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 24-25.

³⁴ Všechny údaje z matrik o Dietrichových sňatcích jsou čerpány ze stejného zdroje – Pletzer,

manželky neznáme, tu si Dietrich podle Pletzera vzal již jako starší vdovu a patrně s ní i přišel do Českých Budějovic. Po její smrti v roce 1732 se 1. února 1733 oženil znovu, tentokrát s jistou Justinou Riedlovou, která byla vdovou po sládkovi z Trhových Svinů. Ta zemřela 9. dubna 1746, aniž by Dietrichovi porodila potomka. Až se svou poslední ženou Magdalenou, se kterou se Dietrich oženil v červenci roku 1746 ve věku téměř sedmdesáti let, zplodil děti. Narodili se jim 4 synové, ovšem pouze jeden z nich zůstal naživu, ostatní zemřeli³⁵.

Josef Dietrich zemřel 12. května 1753. Bylo mu 76 let, což byl na tehdejší dobu poměrně vysoký věk. Manželka ho nechala pochovat na dnes již dávno zaniklém hřbitově u kostela sv. Mikuláše. Zůstal po něm dům v hodnotě 715 zlatých, neměl žádné dluhy a byl velmi dobře finančně zaopatřen, což dokládají údaje, které známe z inventáře jeho pozůstalosti³⁶. Tento fakt potvrzuje jeho velkou uměleckou plodnost a pracovitost. Na všechny svoje zakázky patrně nemohl stačit sám, tudíž je téměř jisté že ve své dílně zaměstnával a učil několik tovaryšů. Nejspíš jeho žákem byl také Leopold Hueber, sochař a řezbář, který se stal Dietrichovým pokračovatelem jak v dílně, tak v rodině. 26. listopadu 1753 se vdova Magdalena Dietrichová za Huebera znovu provdala poté, co musela po smrti manžela rovněž ustát smrt dvou svých dětí³⁷.

Českobudějovičtí výtvarní umělci (pozn. 14), s. 24.

35 Naživu zůstal pouze Dietrichův syn Matyáš, kterého se zavázal vyučit sochařskému řemeslu Dietrichův následovník Leopold Hueber, viz. - Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 24.

36 Soka České Budějovice, AMČB, závěti a pozůstalosti, inventář ze 7. srpna 1753.

37 Hned druhý den po Dietrichově smrti se Magdaleně Dietrichové narodil pohrobek, který se dožil jen jednoho měsíce života, neboť zemřel 15. května. Bohužel den poté zemřel i jeho tříletý bratr, což muselo být pro vdovu Dietrichovou skutečně zdrcující, viz. - Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 24.

IV. Sousoší sv. Anny Samotřetí na mostě ve Vyšším Brodě

Vyšebrodský cisterciácký klášter, který si u Josefa Dietricha objednal sochu sv. Jana Nepomuckého a sousoší sv. Anny Samotřetí, pro sochaře představoval bezpochyby váženou klientelu. Poměrně velká vzdálenost Vyššího Brodu od Českých Budějovic potvrzuje, že o Dietricha byl v jižních Čechách zájem i mimo českobudějovický region. Cisterciáci z Vyššího Brodu se mohly pyšnit bohatou a hodnotnou výbavou svého kláštera, tudíž je pravděpodobné, že si Josef Dietrich práce pro ně velmi cenil. Quirin Josef Mickl, cisterciák, který se později stal představeným kláštera, měl údajně s Dietrichem velmi přátelské vztahy, ovšem v letech 1723 – 1724, tedy v době, kdy Dietrich vytvořil pro jeden z vyšebrodských mostů sousoší sv. Anny samotřetí a sochu sv. Jana Nepomuckého, bylo Micklovi teprve 12 let³⁸, na členství v řádu byl tudíž ještě mladý. S Dietrichem se teoreticky mohl setkat až po roce 1731, kdy se stal novicem vyšebrodského cisterciáckého kláštera. Jistý vztah ale Dietrich k Micklovi určitě měl, neboť sochařova druhá žena Justina Micklovi ve své vůli odkázala 50 zlatých³⁹. Na vyšebrodském panství se tudíž mohou nacházet sousoší, která byla vytvořena v Dietrichově dílně, ale dosud platí jako anonymní.

Dietrichovi byly vyšebrodské skulptury zprvu připsány Antonínem Cechnerem v *Soupisu památek historických a uměleckých v politickém okrese kaplickém*⁴⁰. Velmi důležitým argumentem při určení autorství těchto soch je pro nás hlavně jejich vzhled. Vyšebrodská socha sv. Jana Nepomuckého zde nehraje tak markantní roli, Dietrich za svůj život vytvořil několik mnohem kvalitnějších skulptur tohoto světce. Sousoší sv. Anny nám však napovídá, kde Dietrich nabyl svého uměleckého vzdělání, neboť tato plastika je kopií sv. Anny samotřetí z Karlova mostu v Praze od již několikrát zmiňovaného pražského sochaře Matěje Václava Jäckela⁴¹. V.V. Štěch ji nejprve připsal

38 František Xaver Votruba, *Dr. Quirin Mickl*, in: *Časopis katolického duchovenstva*, 1942/2, s. 65-70, dostupné online zde: <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22779>, 25.3.2014.

39 Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 24. a 31.

40 Cechner, *Topographien der Historischen und Kunst-Denkmale der Politischen Bezirk Kaplitz* (pozn. 6), s. 251-252.

41 Toto sousoší vzniklo v roce 1707 a doplňuje tak plejádu významných barokních plastik na Karlově mostě v Praze. Jedná se o čtvrtou kamennou plastiku severní strany mostu směrem od Starého Města. Objednavatelem byl císařský komoří, staroměstský hejtman a přisedící zemského soudu hrabě Rudolf Josef z Lissova. Téma sv. Anny bylo vybráno kvůli tomu, že sv. Anna byla patronkou jeho druhé ženy Anny Marie. Jäckel zcela zásadním způsobem upravil zavedený vzorec středověkého zobrazování této světice. Projevuje se zde však i jistý nesoulad v poměru zobrazení Panny Marie a sv. Anny dříčí malého Ježíška, stejně jak je tomu v případě vyšebrodské sv. Anny. Tato plastika se však těšila velké oblibě, o čemž hovoří i množství grafických reprodukcí - Tischerová, *Matěj Václav Jäckel* (pozn. 11), s. 226.

právě Jäckelovi, O.J. Blažíček poté Jäckelově dílně a později sochařům Janu a Josefu Dietrichovým. Pokud se Blažíček domníval, že se na tomto díle podíleli dva Dietrichové, Jan a Josef, pak šlo zcela jistě o omyl⁴².

Vyšebrodská sv. Anna je důležitým vodítkem k určení místa, kde se Josef Dietrich vyučil. Ačkoliv však v literatuře bývá téměř bezvýhradně označována za „doslovnou kopii“ sv. Anny z Karlova mostu, znatelné odchylky mezi oběma plastikami jsou viditelné na první pohled. Někdy jsou větší, někdy menší, a někdy také mohou hrát roli při rozlišení způsobu interpretace tématu obou umělců. Především však o rozdílné umělecké kvalitě rozhodně nelze pochybovat.

Za nejpravděpodobnější grafickou předlohu k vyšebrodské sv. Anně lze bezesporu považovat rytinu Augustina Petra Neurüuttera z roku 1714, která zachycuje přesnou podobu sv. Anny samotřetí z Karlova mostu v Praze⁴³. Vyšebrodští cisterciáci mohli být čistě hypoteticky při plánování stavby sousoší ovlivněni i sloupem Nejsvětější a dědičným hříchem Neposkvrněné Matky Boží na náměstí Svornosti v Českém Krumlově⁴⁴, neboť do Českého Krumlova měli relativně blízko a mohli tak vidět práci M.V. Jäckela na vlastní oči. Český Krumlov se nachází zhruba uprostřed vzdálenosti mezi dalším významným jihočeským cisterciáckým klášteřem ve Zlaté Koruně a Vyším Brodem. Jestliže se Dietrich u Jäckela vyučil, mohl cisterciákům předložit grafickou předlohu a jako Jäckelův žák tak působit jako garant kvality.

Sousoší sv. Anny ve Vyším Brodě nám umožňuje zaznamenat interpretaci Jäckelova originálu umělcem menších kvalit. Velkou odchylkou mezi originálem a Dietrichovou kopií je určitě velikost obou děl. Pražská sv. Anna je samozřejmě mnohem větší a Dietrich navíc ani nerespektoval původní pohybovou kompozici postav, jeho napodobenina nevykazuje tak dokonale zpracovanou draperii, rovněž psychologické propojení tváří Panny Marie a sv. Anny není tolik výrazné. Disharmonii v měřítku

42 Viz. kapitola II., k tomu také - Pletzer, *K autorství plastik na mostě ve Vyším Brodě* (pozn. , s. 348-349.

43 Tu lze nalézt zde – Tischerová, *Matěj Václav Jäckel* (pozn. 11), s. 228.

44 Sloup vznikl mezi lety 1709-1716, celkový koncept ovlivnily tehdejší krumlovští světcí a církevní představitelé i šlechta, postupně bylo definitivně rozhodnuto o světcích, kteří mají na tomto sloupu stanout. Nachází se na něm sochy sv. Kajetána, sv. Rocha, sv. Františka Xaverského, sv. Judy Tadeáše, sv. Václava, sv. Víta, sv. Jana Evangelisty a na vrchol je vztyčena socha Panna Marie Immaculaty, jeho součástí jsou také lví maskarony a schwarzenberský erb. S Jäckelem na tomto sloupu pracoval místní eggenberský kameník Johann Plantzker. Toto sousoší je vyjimečné díky tomu, že je jako jediné Jäckelovo dílo opatřeno jeho vlastní signaturou: ANNO 1716-MATEUS JACKEL: FECIT IN PRAG - Tischerová, *Matěj Václav Jäckel* (pozn. 11), s. 243-252.

postav, za kterou byl Jäckel kritizován⁴⁵, Dietrich ještě více zvýraznil, přičemž je irelevantní uvažovat o tom, že se tomu tak stalo záměrně. Veškeré nesouměrné proporce lze přisuzovat Dietrichově menší zdatnosti a schopnosti ve formování lidských figur. Malá hlava putti umístěná pod postavou baculatého Ježíška je tak snad jedinou skutečně přesně převzatou částí. Nad ní, v levé ruce Ježíška, se na Jäckelově originále nachází koule symbolizující zemskou sféru. Tu Dietrich umístil napoak do pravé ruky dítěte a znatelně ji zmenšil natolik, že ji na první pohled lze spatřit jen stěží. Nejasná je i proporce postavy sv. Anny, která oproti Jäckelově kompozici zůstává při čelním pohledu podivně prohnutá a díky tomu tak její objetí Panny Marie vypadá spíše jako snaha bohorodičku odtáhnout kamsi pryč. Ve srovnání s postavou sv. Anny z Karlova mostu, která je při úhlu pozorování lehce z boku konkávně prohnutá, což dodává celkové kompozici pohyb, ta vyšebrodská díky své stereotypní statickosti vytváří dojem nehybnosti.

Celkové pojetí vlajícího, jakoby větrem popoháněného roucha, jež objímá postavy obou žen, je na vyšebrodském sousoší taktéž mnohem mírnější. Postava Panny Marie oproti originálu působí velmi staticky, její postoj není tolik dynamicky procítěný a hravý. Stejně tak drapérie jejího šatstva je výrazně chudší, i výraz v jejím obličejí není vůbec živý. Rovněž ony vlněné, výrazné a lehce kudrnaté vlasy, které postavě Bohorodičky na Jäckelově předloze dodávají skutečnou substanci ženské krásy, bohužel Dietrich nezachytil. Místo toho tak má Panna Marie na vyšebrodském sousoší jen pouze lehce zvlněné, nevýrazné a volně splývající prameny vlasů a její tvář je jednotvárná bez jakéhokoliv konkrétního čitelného výrazu.

Otázkou zůstává, zda marginální prvky určité tvůrčí invence, či rozdílné osobní pojetí tématu můžeme hodnotit na základě viditelných rozdílů, které je možné spatřit na první pohled. Sv. Anna z Karlova mostu má výraz jakési blaženosti v obličejí a poněkud posmutněle se usmívá směrem k Panně Marii, kdežto ta vyšebrodská naopak disponuje jistou askezí a chladností, hledí zcela jinam než k postavě Bohorodičky a její obličej spíše připomíná mužskou, než ženskou tvář. Těžko říct, zda lze tuto odlišnost přisuzovat skutečnému záměru umělce, či jeho vlastní neschopnosti a menší sochařské zdatnosti.

Pomyslně největší rozdíl mezi Jäckelovou a Dietrichovou sv. Annou je nicméně

45 Tischerová, *Matěj Václav Jäckel* (pozn. 11), s. 449.

v prostředí, ve kterém jsou obě sousoší umístěna. Zatímco Jäckelova skulptura se nachází na jedné z nejvýznamnějších historických památek v našem hlavním městě, ta Dietrichova se tyčí na mostě, nebo spíš na lávce v malém městečku kdesi v jižních Čechách. Jako by tato diference reflektovala i prostor, jež je Josefu Dietrichovi věnován v odborné umělecko – historické literatuře, která se zabývá českým barokním sochařstvím. Ačkoliv je zcela nezpochybnitelné, že se Dietrich Jäckelovi, a tudíž i předním jménům soudobé české sochařské produkce nevyrovná, není dle mého názoru zapotřebí ho tolik odsouvat na vedlejší kolej. Jeho význam pro jižní Čechy je přinejmenším stejný, jako význam díla V.M. Jäckela pro Prahu a Čechy vůbec, jako první totiž oba dva do svých krajů přinesli živost a akčnost barokních plastik silně ovlivněných berniniovskou římskou tvorbou⁴⁶.

⁴⁶ Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách* (pozn. 1), s. 99 - myšleno v kontextu Jäckelova přínosu pro české barokní sochařství, neboť právě on je označován za průkopníka berniniovského dynamického proudu. Ať už se Dietrich u Jäckela vyučil nebo nevyučil, stejně laděný, byť méně kvalitní sochařský styl do jižních Čech, potažmo do českobudějovicka přinesl jako první.

V. Ikonografický motiv Panny Marie Budějovické v díle Josefa

Dietricha

Za jeden z vůbec nejcennějších českobudějovických umělecko-historických artefaktů lze považovat pozdně gotický deskový obraz Panny Marie Budějovické. Jeho historie sahá až do 15. století. Dle legendy jej do Budějovic z Milána přivezl jistý Václav Insitoris, budějovický kupec a měšťan⁴⁷. Restaurátorský průzkum prováděný v roce 1994 naznačil, že obraz pochází až z poloviny 15. století⁴⁸. Nejistá datace ovšem pochopitelně neubírá jak na hodnotě, tak na popularitě obrazu a kultu s ním spojeného.

Samotný obraz je namalovaný mastnou temperou bez křídového podkladu na dvoudílné dřevěné desce o rozměrech 126 x 62,3 cm a rozdělený na dvě části. V horní se nachází mladičká Panna Marie s vlasy na šiji staženými a pod rameny rozevlátými, oděná do modrého pláště, na jehož povrchu se nachází několik obilných klasů⁴⁹. Jedná se o ikonografický typ Panny Marie Klasové, odvozený z biblické *Písně písni* a z Voráginovy *Zlaté legendy*⁵⁰. Pozadí za postavou Panny Marie tvoří červenohnědá plocha, kterou kdysi zdobilo celkem 28 zlatých hvězdiček (dnes z nich zbyly pouze 4). Panna Marie je na obrazu mírně natočena směrem doprava, má klidný a čistý výraz ve tváři. Její ruce jsou sepjaté v modlitbě a kolem krku má jakýsi sluneční límec, jehož symbolický zdroj lze nalézt rovněž v *Písni písni*⁵¹. Spodní oddíl malby tvoří nápis, jež pojednává o zázracích Milostné Panny Marie⁵².

Od doby, kdy byl obraz přinesen do Budějovic a umístěn ve zdejší dominantní dominikánské, později piaristické a redemptoristické kláštere, těšil se veliké úctě a oblibě⁵³. Tento kult pronikl rovněž za hranice českého území, především do oblasti Horního Rakouska a Bavorska. Obraz byl kopírován už během pozdního středověku, několik kopií též vzniklo v době barokní⁵⁴. V Českých Budějovicích se každoročně

47 Jan Zíka, *Panna Maria Budějovická*, České Budějovice 1932, s. 4.

48 Kopáček, Jiří (ed.): *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 386.

49 Jiří Černý, *Milostný obraz Panny Marie Budějovické a jeho multiplikace*, in: Zprávy památkové péče, 2003, č. 5., s. 321-322.

50 Cit. z *Písně písni* (7. 3): „Tvé břicho je stoh pšeničný, obrostlý liliemi“ - Ibidem, s. 322., k tomu také – Jan Royt, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 2011, s. 260.

51 Cit. z *Písně písni* (6, 9): „Krásná jako luna, čistá jako žhnoucí slunce“: Tamtéž, s. 322.

52 Kopáček, Jiří (ed.): *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 386.

53 Royt, *Obraz a kult v Čechách* (pozn. 49), s. 259-260.

54 V době pozdního středověku a velmi raného novověku se kopie obrazu vyskytovala např. v Brixenu v Tyrolsku, v Olomouci, v Jihlavě, v Pasově a také v Praze, v době barokní se kopie budějovického milostného obrazu nacházela např. v Innsbrucku, ve štyrském Waasenu, v Praze v kostele u sv. Jiljí, v Brně, v Krumlově na fasádě měšťanského domu (viz. Obrazová příliha, obr. č. 35.) a v Jindřichově Hradci. Vůbec nejznámějším poutním místem s kopií obrazu Panny Marie Budějovické je obec Mláka

počínaje rokem 1713 konala pouť, jejíž průvod vycházel z kostela (dnešní katedrály) sv. Mikuláše a pokračoval přes náměstí až ke klášteru⁵⁵.

I v kontextu této bakalářské práce má zmíněný ikonografický typ velký význam, protože jej Josef Dietrich ze všech námětů ve svém díle vytesal v největším počtu⁵⁶. V Českých Budějovicích se nachází celkem 5 větších nebo menších soch či sousoší, jež obsahují sošku Panny Marie Budějovické. Dietrich si tento motiv osvojil poměrně krátce po svém příchodu do Budějovic, první dílo vytvořené po jeho příchodu do Budějovic se od tohoto tématu odvíjí. Oproti milostnému obrazu jeho Panny Marie Budějovické stojí rovně, nejsou nakloněny do žádné strany. Vyzařují nesmírnou oddanost a zbožnost, vzpřímenost těla podporují též sepjaté ruce na Mariině hrudníku. Drapérie šatů volně splývá s tělem až dolů. Jednotlivé prohyby oděvu jsou naznačeny velmi mírně a pečlivě. Prameny vlasů Bohorodičky vyrůstají ze zadní části těla pod rameny a tak trochu na první pohled připomínají andělská křídla. Procítění, které z Dietrichových soch tohoto motivu vyzařuje, můžeme přisoudit sochařově vroucné pobožnosti. Podobu, kterou vtiskl svým Budějovickým Pannám Mariím, Dietrich mohl odvodit z mědirytu od neznámého autora datovaného do poloviny 18. století⁵⁷. Figura Panny Marie zde rovněž stojí vzpřímeně a zvlnění Mariiných šatů odpovídá prohybům znázorněným na sochách Panny Marie Budějovické od Josefa Dietricha. Pokud Dietrich skutečně s touto grafikou pracoval, musela by pocházet z doby před rokem 1715. Jestliže je mědiryt mladší, než – li starší známé sochařské zpodobnění českobudějovického milostného obrazu, můžeme potom výslednou interpretaci a podobu oněch mariánských soch připsat Dietrichově vlastní umělecké invenci.

První dvě sochy Panny Marie Budějovické Dietrich vytvořil v roce 1715. Jedna byla umístěna před Svinenskou, později Vídeňskou bránu, druhá byla umístěna před bránu Krumlovskou, poté pojmenovanou jako Lineckou. O vztyčení těchto mariánských

u Třeboně, kde byl na místě zázračného uchránění dívky před znásilněním postaven poutní kostel., Royt, *Obraz a kult v Čechách* (pozn. 49), s. 260.

55 Černý, *Milostný obraz Panny Marie Budějovické* (pozn. 48), s. 320., Tento průvod souvisí s odvrácením morové hrozby, které budějovičtí přisuzovali právě zázračnému obrazu Panny Marie Budějovické. Na počest ochrany před morem dala městská rada též postavit Sousoší Panny Marie Budějovické, k tomu také: Kopáček, Jiří (ed.): *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 124.

56 Snad jen s výjimkou zobrazování sv. Jana Nepomuckého. Vzhledem k popularitě tohoto svätce a k předpokládané anonymitě celé řady Dietrichových soch můžeme čistě hypoteticky předpokládat, že Dietrich v konečném důsledku vytvořil víc soch se svatojánskou tematikou. Nicméně hovoříme – li o sochách Dietrichovi s jistotou připsaných, ikonografické téma Panny Marie Budějovické v jeho díle čítá více plastik, nežli téma svatojánské.

57 Její fotokopie se nachází zde - Royt, *Obraz a kult v Čechách* (pozn. 49), s. 258.

plastik se významně zasadil člen místního dominikánského řádu p. Rajmund Prendel, který dal tyto sochy postavit svým nákladem⁵⁸. Učinil tak první krok k dodržení slibu měšťanů, že jako poděkování za odvrácení morové epidemie nechají postavit mariánské sochy. Nelehký osud těmto plastikám připravilo nejen bourání městských bran na konci 19. století, nýbrž také nevole a neúcta k památkám ze strany představitelů socialistického režimu. Socha Panny Marie stojící před bránou Vídeňskou byla po jejím stržení přesunuta do prostoru dnešního Senovážného náměstí, jež neslo za komunistické diktatury název „Náměstí 1. máje“. V rámci úprav tohoto veřejného prostoru pro potřeby vybudování sochy Vladimíra Iljiče Lenina pracovníci městských Technických služeb Mariánskou statui strhli a i s podstavcem a kamenným soklem odvezli na skládku. Ze skládky se dostala do českobudějovického Státního památkového ústavu, jenž ji nechal převézt a kompletně zrestaurovat. Ostatně ve vstupní chodbě do pracoviště Národního památkového ústavu v Č. Budějovicích se socha nachází dodnes⁵⁹. K druhé jmenované soše Panny Marie Budějovické, jež stála před Lineckou bránou, byl osud patrně přívětivější⁶⁰. Po odstranění mohutného jižního vstupu do města byla umístěna na levý břeh řeky Malše před budovu krajského soudu. Na stejném místě se tyčí i dnes a časté stopy po květinách a věncích u jejího pilíře naznačují, že kult Panny Marie Budějovické je ve městě stále uctíván.

V roce 1716 Dietrich dokončil rozměrné Sousoší Panny Marie Budějovické, jež mělo sloužit jako votivní pomník a výraz vděku za odvrácení morové epidemie v roce 1713. Na něm spolupracoval s kameníkem Kristiánem Hornem. Poměrně zdařilá kompozice, na které je kromě Panny Marie Budějovické vyobrazen také sv. Šebestián, sv. Rozálie, sv. Roch, sv. Mikuláš, sv. Auracián a městský znak, je namísto klasického morového sloupu koncipována jako oltář. Bohužel i tento pilíř čekal nelehký osud, když byl v roce 1948 z nepochopitelných důvodů rozebrán. K jeho opětovné instalaci došlo až po roce 1990 a osazeny byly již výdusky⁶¹. Původní sochařské originály se dnes nacházejí v lapidáriu bývalého kláštera v Borovanech. Jedná se o poměrně zdařilé

58 SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Protocollum in judicialibus 1715 – 1719, mf. 585, ev. j. 225., důkladně popsáno zde - Maxová, Nejedlý, Zahradník, *Mariánské sloupy a pilíře* (pozn. 18), s. 24 – 25.

59 Černý, *Milostný obraz Panny Marie Budějovické* (pozn. 48), s. 329 – 330.

60 Tato socha je obohacena o velký zdobený podstavec a čtvercový sokl, který je doplněn v rozích o volutovou výzdobu. Vprostřed soklu je kartuše s velmi špatně čitelným nápisem.

61 Maxová, Nejedlý, Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy v Jihočeském kraji* (pozn. 18), s. 24 – 40.

sousoší, přiřadil bych ho k vůbec nejpovedenějším z Dietrichovy tvorby. Nejspíš i při práci na této kompozici byl Dietrich ovlivněn vícefigurálními sochami M. V. Jäckela z pražského Karlova mostu. Konceptuální pojetí Jäckelových sousoší na Karlově mostě a českobudějovického mariánského pomníku jsou si velmi podobná⁶².

Další Dietrichova soška Panny Marie Budějovické se nachází nad vchodem do křížové chodby českobudějovického kláštera. Nelze vyloučit, že Dietrich je autorem celé vstupní brány. Jiří Černý ji podle nápisu v oblouku datoval do roku 1718⁶³. Malá figura budějovické Panny Marie stojí na volutovém podstavci, jež je umístěn veprostřed nad portálovou římsou. Nedaleko odtud lze nalézt i poslední sousoší obsahující též malou skulpturu Panny Marie Budějovické. Jedná se o ikonograficky velmi pozoruhodné sousoší sv. Anny, která vyučuje Pannu Marii Budějovickou a nachází se mezi sérií Dietrichových skulptur v klášterní zahradě⁶⁴. Veduta Františka Jakuba Prokyše z roku 1774 zachycující českobudějovický dominikánský konvent nám pozrazuje, že sochy lemovaly cestu ke klášteru směrem z dnešní České ulice⁶⁵. Později byly přemístěny do prostoru dnes již bývalé klášterní zahrady. Dietrich tentokrát zvolil jiný námět, než v případě vyšebrodské sochy sv. Anny Samotřetí. Zcela z kompozice vyloučil malého Ježíška, přejal ikonografický typ sv. Anny, jež vyučuje Pannu Marii⁶⁶ a malé postavě Bohorodičky dodal podobu ze zmíněného milostného obrazu. Svým způsobem tak spojil známý ikonografický typ s regionálně hojně uctívaným náboženským motivem. Podle Karla Pletzera toto sousoší pochází z roku 1734⁶⁷.

V obci Boršov nad Vltavou, ležící asi 5 km jižně od Českých Budějovic, v místní části Poříčí, stojí výklenková kaple z roku 1730, na jejímž vrchu je vztyčená malá socha typu Panny Marie Budějovické na podstavci s volutami⁶⁸. Mohla by být snad šestou Dietrichovou plastikou Budějovické Panny Marie. Protože, jak jsme se mohli přesvědčit o skutečnosti, že Dietrich toto téma využíval hojně a v širokém okolí nemáme žádné zprávy o jiném sochaři, jež by podobný motiv vyobrazoval, lze tuto sošku s velkou jistotou připsat právě Josefu Dietrichovi.

62 Hovořím o Sousoší Panny Marie se sv. Tomášem Akvinským a sv. Dominikem a o Sousoší Panny Marie se sv. Bernardem z Clairvaux – Tischerová, *Matěj Václav Jäckel* (pozn. 11), s. 229 – 237.

63 Černý, *Milostný obraz Panny Marie Budějovické* (pozn. 48), s. 330., Černý vycházel z určení Karla Pletzera, viz – Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 25.

64 Mimo Sousoší sv. Anny se jedná o sochy sv. Dominika, sv. Zachariáše, sv. Josefa a sv. Jáchyma.

65 Viz. Obrazová příloha, obr. č. 10.

66 Hynek Rulišek, *Postavy, atributy, symboly*, heslo „Anna“.

67 Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 25.

68 Jiří Černý, *Poutní místa jižních Čech*, České Budějovice 2006, s. 39.

VI. Samsonova kašna

Jen stěží si lze představit českobudějovické Náměstí Přemysla Otakara II. bez stavby, která tomuto prostranství dodává prostorově nejdůležitější složku. Samsonova kašna dominuje přitom jednomu z největších náměstí čtvercového typu v Čechách a to prakticky se všech úhlů pohledu. Jelikož se nikoli jen v různých turistických průvodcích, ale bohužel i v odborné literatuře setkáváme s poněkud nejasnými formulacemi pojednávajícími často chybně o historii a autorech této impozantní barokní fontány, bude cílem tohoto příspěvku mimo jiné též revidovat její podrobnou historii a autorství jednotlivých součástí. Tvůrců rozměrné architektonické kompozice umístěné záměrně do středu náměstí bylo totiž hned několik a každý z nich se více či méně podílel na její finální podobě. Důležitou roli samozřejmě sehrála tehdejší dobrá hospodářská situace ve městě⁶⁹, která ústila v budování nových domů a ožívání veřejného prostranství kamennými sochami. Bez ní by Samsonova kašna patrně nikdy nemohla vzniknout.

V roce 1602 vytvořil rytec Jan Willenberg známou vedutu královského města Českých Budějovic, která nám částečně prozrazuje stav náměstí v 17. století⁷⁰. Nikterak členěný, ovšem rozsáhlý prostor čtvercového půdorysu jako kdyby sám dával najevo, že mu něco chybí. Uprostřed se na něm tyčil pouze pranýř. V době vlády posledních Přemyslovců zde kromě studen a nádrží na vodu stály také masné krámy, které byly na příkaz Karla IV. v roce 1364 odstraněny a přeneseny do Krajinské ulice, kde vydržely do dnešní doby a těší se velké oblibě – nachází se zde totiž vyhlášený hostinec⁷¹. Všeobecně známý bludný kámen, dnes umístěný nedaleko kašny, připomíná místo, kde se nacházelo popraviště⁷².

V první polovině 18. století se městská rada rozhodla vybudovat zařízení, jež by občany města zásobovalo užitkovou vodou. Zasloužila se o jedinečnou sochařskou kompozici ve středu náměstí a navíc i o propracovaný a technicky výborně řešený projekt vodovodní konstrukce. Přípravy probíhaly již od roku 1716 a po několika rozpravách bylo rozhodnuto, že kašna bude zbudována na hlavním náměstí⁷³. V roce

69 Daniel Kovář, *České Budějovice, Vnitřní město, I. díl*, Praha – Litomyšl 2006, s. 27.

70 Viz. Obrazová příloha, obr. č. 11.

71 Kotalík, Jiří Tomáš – Lipold, Jiří, *Samsonova kašna*, in: EČB, Kopáček, Jiří (ed.), *České Budějovice 2006*, s. 335.

72 Tamtéž.

73 Reinhold Huyer, *Aus Alt Budweis – I. Die Wiesenmühle, II. Der Samsonbrunnen*, České Budějovice 1898, s. 27.

1718 zaúkolovali radní geometra a stavitele Jana Rappu⁷⁴ k vypracování projektu fontány. O rok později v roce 1719 Rappa radě předložil několik návrhů, přičemž té se nejvíc zalíbil nákres, na jehož vrcholku měla stát socha Samsona zápasícího se lvem⁷⁵. Jan Rappa se tak stal autorem primárního výtvarného konceptu⁷⁶. Ve stejné době byl kdesi u „Ziegelhütten“ založen rybník přímo určený k zásobování budované kašny, pro kterou se též začal vybírat vhodný kámen⁷⁷. A právě tehdy se sochař Josef Dietrich zapojuje do procesu stavby Samsonovy kašny, když byl městskou radou pověřen volbou materiálu⁷⁸.

Jak je patrné z nápisu, jež označuje Rejstřík výdajů na stavbu kašny, stavební proces byl zahájen v květnu roku 1720⁷⁹. Někdy ve stejné době je ke stavbě na doporučení příbrán jezuita František Baugut, vedoucí jezuitské sochařské dílny v Kutné Hoře, tou dobou pravděpodobně působící na Vysočině⁸⁰. Vyskytli se jisté pochybnosti, zda již zmíněný rybník založený k potřebám kašny bude dostačující. Baugut odmítl přívod vody z rybníka a poradil městské radě, aby byla voda čerpána z řeky Vltavy⁸¹. Navrhl rovněž kašnu postavit o 2 lokte výše a vytvořit nádrž o 3 lokte větší⁸². Všechny jeho návrhy byly akceptovány. Bylo tedy zapotřebí vybudovat vodárnu, která by čerpala vodu z Vltavy. K vybudování vodního díla byl osloven nejdříve mlynář Dominik

74 Jan (Johann) Rappa údajně pocházel z Březnice, nevíme, proč si městská rada vybrala právě jeho, Reinhold Huyer se zmiňuje, že Rappa byl údajně státním geometrem bechyňského Kraje (cit. „Der Landmeister bei der „löbl.substituierten Rectificationscomission im Bechiner Kreis“), viz. Huyer, *Aus Alt Budweis* (pozn. 70), s. 27, ve Vlčkově *Encyklopedii architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách* nalezneme pouze informaci, že jistý Jan (Johann Baptista) Rappa údajně pocházel z Březnice, byl přítomen při položení základního kamene kostela v Chyších a také na několika křtech, viz. - Naňková, Věra, *Johann Baptista Rappa*, in: *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků* (dále jen *Encyklopedie architektů*), Pavel Vlček (ed.), Praha 2004, s. 538.

75 Pavel Janák, *Fontána českobudějovického náměstí*, in: *Umění, sborník pro českou výtvarnou práci*, Jan Štenc (ed.), č. 11 1938, s. 579.

76 Za autora návrhu bývá povětšinou označován František Baugut.

77 Janák, *Fontána českobudějovického náměstí* (pozn. 72), s. 579.

78 Josef Dietrich se údajně nejdříve vydal hledat vhodný kámen do západních Čech, když neuspěl, jel později do Horního Rakouska, viz. - Huyer, *Aus Alt Budweis* (pozn. 70), s. 29.

79 Na obalu tohoto sešitu je napsáno „Raitung über Geldt Empfang Undt Ausgab bei aufrichtung des allhiessigen Röhrkostens Von 31. Maii 1720 Biss lekten Decembris 1727“, SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Rejstřík vydání na stavbu kašny z let 1720 – 1727, mf. 722, ev. j. 850.

80 Bagutovo dílo nacházíme hlavně v Kutné Hoře, byl uměleckým reprezentantem zdejší jezuitské koleje. Kolem roku 1717 začal působit na Vysočině, jeho dílem je sloup sv. Jana Nepomuckého v Počátkách (1717 – 1720). Pravděpodobně působil i v Telči a v Jindřichově Hradci, odtud mohl přijít do Českých Budějovic. Souběžně se stavbou Samsonovy kašny připravoval též uměleckou výzdobu jezuitské školy v Jihlavě, kde roku 1726 zemřel. Dostavby Samsonovy kašny se tak nedožil – Kořán, Ivo, *František Baugut*, in: *Nová encyklopedie českého výtvarného umění, A – M*, Anděla Horová (ed.), Praha 1995, s. 52.

81 Janák, *Fontána českobudějovického náměstí* (pozn. 72), s. 579.

82 Ibidem.

Čochman. Ten ovšem plány v řádném termínu nedodal a město oslovilo pražského mlynáře Jana Svobodu, který doporučil čerpadlo zbudovat u Lučního mlýna (později Lučního jezu)⁸³. Svoboda také vypracoval seznam kovových částí nezbytných pro výstavbu čerpací zařízení, jež byly objednány u pražského zvonaře Zachariáše Dietricha⁸⁴. Ke stavbě byl též přizván schwarzenberský polír Pavel Kolečný z Třeboně, který vypracoval konečný návrh technického řešení později schválený Františkem Baugutem⁸⁵. Kolečný je také autorem plánů pro zhotovení vodárenské věže. Stavba vodního díla u Lučního mlýna probíhala v letech 1721 – 1724. Kolečnému se kovové části vytvořené Zachariášem Dietrichem zdály být nevyhovující, proto radním doporučil přizvat vídeňského studničního mistra Andream Reicha. Ten dal pokyn, aby byly tyto kovové komponenty vyhotoveny u Johanna Baptisty Duvala, rovněž z Vídně⁸⁶. Celková síť vodovodního potrubí vedoucího z Lučního mlýna na pravém břehu Vltavy až do středu náměstí byla dokončena až v roce 1736⁸⁷. Nejnáročnější bylo bezpochyby budování výhybky pod řekou Malší. Je nutné podotknout, že se v té době jednalo o velmi složité a technicky propracované zařízení. Do měděné nádržky na vrcholku vodárenské věže vhánělo vodu mlýnské kolo, odtud pak voda samohybem putovala podzemním vodovodním potrubím až do kašny ve středu náměstí.

Kamenickými pracemi byl městskou radou pověřen místní kameník Zachariáš Horn⁸⁸, bratr Kristiána Horna, který s Josefem Dietrichem spolupracoval na Sousoší Panny Marie Budějovické⁸⁹. Na podzim roku 1721 byly vykopány základy ve středu budějovického náměstí a do nich byl vložen středový kámen. Ještě předtím byla střední plocha náměstí vyvýšena tak, aby vrchol samotné kašny opticky převyšoval všechny okolní domy. Později byla vytvořena nádrž ve tvaru šestiúhelníku s pravidelnými

83 Huyer, Reinhold: *Aus Alt Budweis* (pozn. 70), s. 32.

84 Jakýkoliv příbuzenský vztah Josefa Dietricha a Zachariáše Dietricha lze téměř s jistotou vyloučit. Z. Dietrich byl zakladatelem úspěšné pražské zvonařské rodiny. Jedná se pouze o jmennou shodu – Sethlíková, Daniela: *Zachariáš Dietrich*, in: *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*, Anděla Horová (ed.), Praha 2006, s. 168.

85 Kotalík, Jiří Tomáš – Lipold, Jiří, *Samsonova kašna* (pozn. 68) s. 489., Kolečný byl stavitelem a schwarzenberským polírem, jeho stavební činnost registrujeme hlavně na Táborsku: Vlček, Pavel, *Pavel Kolečný*, in: *Encyklopedie architektů*, Pavel Vlček (ed.), Praha 2004, s. 318.

86 Huyer, Reinhold: *Aus Alt Budweis* (pozn. 70), s. 39.

87 František Šturma, Jiří Koukal, František Hrnčíř, *Voda a vodovod v Českých Budějovicích*, Sborník k jubileu 250 let trvání vodárny města České Budějovice, České Budějovice 1970, s. 9.

88 Horn pocházel do Budějovic přišel z Chomutova v roce 1718 a koupil zde dům v dnešní Biskupské ulici za 560 zlatých - Kubák, *Topografie města Českých Budějovic* (pozn. 27), s. 383., k tomu také – Naňková, Věra, *Zachariáš Horn*, in: *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků* (pozn. 71), Pavel Vlček (ed.), Praha 2004, s. 247.

89 Viz. kapitola V.

vlnitými prohyby o objemu 258m³. Nejprve byl pro kamenické účely na Samsonově kašně použit kámen z lomu v Dobříkově u Trhových Svinů. Rok na to dokončil Zachariáš Horn velkou kamennou mušli, jež musela být do Českých Budějovic z lomu u Besednice dopravena speciálním vozem taženým 77 koňmi. Aby bylo možné mušli dopravit přímo na místo, musela být bouráním rozšířena Svinenská brána⁹⁰. Hornovým dílem jsou kromě celé nádrže a mušle též čtyři dekorativní vázy na parapetu nádrže, schodišťový sokl vedoucí k nádrži a 24 patníků kolem kašny⁹¹. Zachariáš Horn s největší pravděpodobností měl svou práci hotovou již v roce 1724⁹². Spolu s Josefem Dietrichem Horn spolupracoval také na svatojánském sloupu v Trhových Svinech⁹³. Mezi oběma však nejspíš došlo k nějaké roztržce, protože později již Horn s Dietrichem na žádné sochařské výzdobě nespolečně spolupracoval. Navíc se Horn dostal do svízelné sociální situace, protože kvůli vysokému zadlužení byl na jeho majetek v roce 1737 vypsán konkurz⁹⁴.

Sám Dietrich pro kašnu dodal čtyři chrliče vody, tzv. maskarony, čtyři atlany podepírající velkou mušli a konečně sochu Samsona zápasícího se lvem. Vše vytesal z kamene pocházejícího z dolnorakouského Eggenburgu, odkud byl čerpán kámen i na stavbu vídeňského svatoštěpánského dómu⁹⁵. Propozice s největší pravděpodobností Dietrichovi určoval František Baugut jako zkušenější a vyspělejší umělec. Čtyři maskaronové chrliče zaujímají místo na velkém kamenném podstavci a pomyslně zahajují sochařské členění fontány. Jsou syntézou prvků barokní ornamentiky, z jejichž středu vylézá mohutná tvář. To hlavní se ovšem nachází až nad nimi.

Jestliže jsme se doposud zmiňovali vlivu pražského sochaře Matěje Václava Jäckela na Dietrichovu uměleckou formulaci, v případě sochařských kompozic na Samsonově kašně bychom Jäckelův vzor hledali jen těžko. Především postavy čtyř mužů, kteří podepírají velkou mušli se Samsonem, nás odkazují spíše k tvorbě Matyáše Bernarda Brauna, konkrétně pak k jeho Atlantům na vstupním portálu Clam – Gallasova paláce v Praze⁹⁶. Mohutná mužská těla z fontány vystupují směrem ke všem světovým stranám a všechny čtyři postavy jsou prakticky identické. Akci naznačuje svalové

90 Huyer, Reinhold: *Aus Alt Budweis* (pozn. 70), s. 35.

91 Janák, *Fontána českobudějovického náměstí* (pozn. 72), s. 580.

92 Ibidem - v roce 1724 byla osazena ona velká mušle.

93 Pletzer, *K autorství svatojánského sloupu* (pozn. 15), s. 342 – 343.

94 Pletzer, Karel, *Kamenictví*, in: EČB, Kopáček, Jiří (ed.), *České Budějovice 2006*, s. 210 – 211.

95 Janák, *Fontána českobudějovického náměstí* (pozn. 72), s. 580.

96 Blažiček, *Sochařství českého baroku* (pozn. 1), s. 139 – 140.

vypjetí těl podpořené výrazem ve tvářích, jež připomíná vzdech při fyzické námaze. Dietrich si vyhrál především s modelací končetin, horší je to s tvarováním mužských obličejů, s formováním hrudníku a břišního svalstva postav atlantů. Např. u východní mužské figury se setkáváme s již několikrát zmiňovanou nevyrovnanou proporcí všech částí těla, neboť hlava této postavy je neúměrně velká vůči zbytku. Symbolika atlantů podepírajících mušli vychází z antické mytologie, konkrétně z příběhu Titánova syna Atláse, kterému Zeus uložil trest, aby na věčné časy nesl na svých bedrech nebeskou klenbu⁹⁷. Čtyři chrliče a postavy atlantů byly osazeny již roku 1721⁹⁸.

Samotná socha Samsona, kterou celá kašna pomyslně vrcholí, je důkazem Dietrichova citu pro práci a manipulaci s pohledem. Je třeba si uvědomit, že sochař v tomto případě musel počítat s tím, že divák bude mít možnost Samsona spatřit ze všech úhlů 360° škály, tudíž se tomu snažil přizpůsobit jeho konečnou podobu. Protože je postava Samsona orientována na sever (bude vysvětleno níže), logicky je nejlepší ji pozorovat ze severní, potažmo severozápadní části náměstí. Skulptura starozákonního hrdiny při zápase se lvem se nachází ve výšce zhruba 10 metrů a díky tomu se při pohledu zdola nahoru zdá být téměř vždy nad okolními domy náměstí vůči obloze⁹⁹. Je trochu škoda, že Dietrichův Samson je o poznání menší než atlanti, jež ho podepírají. Odvážil bych se také konstatovat, že atlanti jsou umělecky povedenější. Kvůli tomu tak Samson připomíná spíš obyčejného smrtelníka, než – li obrovskou silou disponujícího bojovníka. Lev, se kterým Samson zápasí, se podobá více psovi, neboť je rovněž poddimenzován. Silnou stránkou Samsonovy postavy je znovu přesvědčivá modelace jeho svalové hmoty, což je pochopitelné, protože téma Samsona zápasícího se lvem ve výtvarném umění je především demonstrací nadlidské síly, podobně jako zápas Herkula se lvem¹⁰⁰. Nepochybně z tohoto důvodu si městská rada vybrala právě tento námět, jež je podpořený též pozdější výzdobou barokní fasády českobudějovické radnice.

Účty na stavbu Samsonovy kašny byly uzavřeny v prosinci roku 1727 a celkové náklady dosáhly celkem 18 937 zlatých. Dietrichovi bylo za čtyři chrliče, čtyři atlanty a sochu Samsona se lvem vyplaceno 498 zlatých. Zachariáš Horn dostal za svou práci celkem 2301 zlatých a polír Kolečný 247 zlatých. Nejnákladnější položkou bylo

97 Václav Bahník (ed.), *Slovník antické kultury*, Praha 1974, s. 85.

98 Janák, *Fontána českobudějovického náměstí* (pozn. 72), s. 580.

99 Janák, *Fontána českobudějovického náměstí* (pozn. 72), s. 582.

100 Hall, James: *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Praha 1991, s. 395.

zhotovení potrubí, za které vídeňský zvonář Johann Baptista Duval vyinkasoval 3113 zlatých¹⁰¹. Ačkoliv bývá často Samsonova kašna označována za dílo jezuity Františka Bauguta, jeho zásah do finální podoby nejspíš nebyl tolik zásadní. Jeho jméno se v účtech neobjevuje vůbec, tudíž lze předpokládat, že na stavbě prováděl pouze dozor, nebo byl konzultantem pro otázky technické a výtvarné. Možná ovlivnil ideový program díla. Bohužel pro něj také nemohl spatřit, jak fontána ve výsledku vypadala, protože v roce 1726 umírá v Jihlavě¹⁰².

Kašna nejvíce zapůsobí jako samostatný celek. Je největší svého druhu u nás a jistě také patří k těm vůbec nejzdařilejším. Vytvořením jakési hodně ploché pyramidy, která má svůj vrchol ve středu náměstí¹⁰³ a následným umístěním impozantní fontány do jejího centra vznikla v Čechách velmi unikátně řešená prostorová kompozice udávající charakteristický symbol Jihočeské metropole. Motiv statečného boje silného muže se zvířetem nesrovnatelně silnějším má pro Budějovice také svůj duchovní význam, neboť královské město perfektně reprezentuje stejně tak dnes jako v době barokní. Socha Samsona je záměrně umístěna na sever tak, aby vytvářela průsečík mezi radnicí po Samsonově levici a městskou katedrálou sv. Mikuláše po jeho pravici. Připojením klášterního kostela Obětování Panny Marie k této spojnici pomyslně vzniká pozoruhodný trojúhelník¹⁰⁴, jež propojuje radnici jakožto sídlo městské samosprávy, katedrálu sv. Mikuláše¹⁰⁵ jakožto místní dům Boží, v němž jsou uloženy ostatky městského patrona sv. Auraciána¹⁰⁶ a klášterní kostel Obětování Panny Marie, ve kterém se nachází posvátný milostný obraz Panny Marie Budějovické¹⁰⁷. I když bychom spíš předpokládali, že výsledná sochařská podoba Samsonovy kašny je přejata z italských

101 SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Rejstřík vydání na stavbu kašny z let 1720 – 1727, mf. 722, ev. j. 850 (pozn. 11).

102 Viz. pozn. 77.

103 Janák, *Fontána českobudějovického náměstí* (pozn. 72), s. 579.

104 Viz. Obrazová příloha, obr. č. 17.

105 Katedrálou se chrám sv. Mikuláše stal až po roce 1785, kdy byla založena českobudějovická diecéze – Jiří Chvojka, *Město pod Černou věží – vyprávění z historie Českých Budějovic*, České Budějovice 1992, s. 105.

106 Sv. Auracián není příliš známým světcem, ovšem pro České Budějovice má velký význam. Byl římským mučedníkem, který byl pohřben v Kalixtových katakombách. Auraciánovy ostatky se do Budějovic dostaly v roce 1644, daroval je městu sám papež Urban VIII. za „věrnost města Římu“. Nejprve byly uloženy v kapucínském kostele sv. Anny (dnes již zaniklý, nachází se zde sál Jihočeské Komorní Filharmonie), odkud byly v roce 1670 slavnostně přeneseny do chrámu sv. Mikuláše. Sv. Auracián se logicky stal městským patronem – Hynek Rulíšek, *České nebe, slovník českých patronů*, Hluboká nad Vltavou 1993, s. 4, k tomu také – Rulíšek, Hynek, *Svatý Auratian*, in: EČB, Kopáček, Jiří (ed.), České Budějovice 2006, s. 543.

107 Viz. kapitola V.

barokních vzorů, s největší pravděpodobností se její tvůrci nechali inspirovat Lví fontánou od pražského sochaře Jeronýma Kohla z roku 1686¹⁰⁸, která se nachází na druhém nádvoří Pražského hradu. Odpovídá tomu způsob odstupňování jednotlivých výtvarných složek¹⁰⁹ i použití motivu atlantů podepírajících mušli.

Původní vodovodní síť vybudovaná pro účely Samsonovy kašny musela být mezi lety 1862 – 1864 kompletně opravena¹¹⁰, nicméně i tak přestala v druhé polovině 19. století vyhovovat a tudíž byl v letech 1881 – 1882 ve městě vytvořen nový vodovod pitné vody. V souvislosti s tím byla rovněž rekonstruována původní vodárenská věž navrhnutá Pavlem Kolečným do podoby, kterou si zachovala dodnes. Později byla z provozu vyřazena úplně a v roce 1997 byla zcela zrekonstruována¹¹¹.

Samsonova kašna byla během 19. století obklopena stromy. Ty byly odstraněny v roce 1934, kdy provedl komplexní úpravu českobudějovického náměstí architekt Pavel Janák¹¹². Originální sochařská výzdoba byla po roce 1990 nahrazena kopiemi, původní sochu Samsona a maskaronové chrličce od Josefa Dietricha je možné zhlédnout v levém přízemním traktu českobudějovické radnice. V roce 1999 byla z podnětu firmy 1. JVS zahájena kompletní rekonstrukce Samsonovy kašny, která zahrnovala např. i instalaci nočního osvětlení. Při jejím dokončení v roce 2000 byla fontána znovu slavnostně zkolaudována¹¹³.

108 Blažiček, *Sochařství českého baroku* (pozn. 1), s. 77, k tomuto názoru se připojují také Jiří Tomáš Kotalík a Jiří Lipold, autoři hesla o Samsonově kašně v *Encyklopedii Českých Budějovic*, viz. pozn. 68.

109 S tím rozdílem, že Kohlova fontána není završena velkou sochou, nýbrž druhé patro této kašny tvoří postavy atlantů a celá statue je završena menší mušlí, na které stojí lvi.

110 Šturma, Koukal, Hrnčíř, *Voda a vodovod* (pozn. 84), s. 11.

111 Lipold, Jiří, *Vodovody a vodojemy*, in: EČB, Jiří Kopáček (ed.), České Budějovice 2006, s. 615.

112 Kotalík, Jiří Tomáš – Lipold, Jiří, *Samsonova kašna* (pozn. 68), s. 489.

113 Ibidem.

VII. Alegorie ctností na atice českobudějovické radnice

Nejspíš jako zázrakem nebyla českobudějovická radnice po velkém požáru v roce 1641 poškozena natolik, aby musela být zbourána a postavena nová. V první třetině 18. století se městská rada rozhodla k radikální přestavbě budovy městské správy, neboť její stav již nebyl zdaleka vyhovující a bezochyby též ne dostatečně reprezentativní¹¹⁴. Projekt barokní přestavby byl nejprve v dubnu roku 1727 svěřen schwarzenberskému polírovi Pavlu Kolečnému. Zcela nepochybně se tak stalo díky tomu, že se Kolečný jako dobrý stavitel osvědčil při výstavbě Samsonovy kašny¹¹⁵. Jeho návrh byl však městskou radou odmítnut¹¹⁶ a místo něj byl radními vybrán schwarzenberský dvorní architekt Anton Erhard Martinelli¹¹⁷, který vtiskl budově radnice zcela novou barokní tvář, jež se do panoramatu města navždy zapsala jako „největší budova na budějovickém náměstí“. Důraz na střední rizalit, trojvěžové průčelí a dva vstupní portály jsou asi těmi nejvýraznějšími atributy jedné z nejvýznamnějších barokních památek na jihu Čech.

Kromě zřejmé snahy ze strany městské rady vytvořit skutečně reprezentativní městský palác můžeme na barokním průčelí českobudějovické radnice zpozorovat také pokus o demonstraci nejen pocitu bezpečí a jistoty ze strany městské rady vůči obyvatelům města, ale také pokus o projevení určité politické síly a prosperity, což lze přičíst tehdejší dobré hospodářské situaci ve městě. Máme možnost tuto snahu spatřovat v dekorativních elementech, které se nachází na průčelí radnice. Mimo bohatou

114 Hynek Látal, *Josef Emanuel Fischer z Erlachu - „Autor“ barokní podoby českobudějovické radnice*, in: Výběr, č. 4, 2001, s. 311 – 319.

115 Srovnejte údaje v kapitole VI.

116 Ačkoliv byl Kolečného návrh městskou radou odmítnut, dále na stavbě působil jako „director zdejšího Rathauského stavění“, což je doloženo v knize zápisů z počátku dubna 1728 – Látal, *Josef Emanuel Fischer z Erlachu* (pozn. 114), s. 313.

117 Anton Erhard Martinelli (též Antonio Erhorto Martinelli) byl vídeňským architektem, kterého lze řadit mezi představitele klasicizujícího proudu vídeňské barokní architektury. Narodil se kolem roku 1684 ve Vídni a roku 1747 zde zemřel. V roce 1711 nastoupil k vídeňskému stavebnímu cechu ve kterém byl roku 1733 zvolen vrchním cechmistrem. Po smrti Pavla Ignáce Bayera se v roce 1721 stal dvorním schwarzenberským stavitelem. Nejspíš tato okolnost ho přivedla do Českých Budějovic, neboť město mělo v té době s knížetem Adamem Františkem I. ze Schwarzenbergu velmi blízké vztahy. Smrt tohoto knížete v roce 1732 ukončila i Martinelliho spolupráci se Schwarzenbergem, o rok později jej na svém panství zaměstnal Josef Václav z Lichtenštejna. Z jeho staveb pro schwarzenberskou klientelu jmenuje např. barokní přestavbu zámku v Hluboké nad Vltavou, průčelí zámku v Protivíně či návrh na přestavbu mincovny na Zámku v Českém Krumlově. Martinelli též spolupracoval s oběma Fischery z Erlachu a je pravděpodobné, že ho jejich architektura ovlivnila i při vytváření nové podoby českobudějovické radnice. Jeho asi nejznámější a nejrozsáhlejší architektonickou prací je Invalidovna v Budapešti z let 1727-1735, viz. - Naňková Věra, *Anton Erhard Martinelli*, in: *Encyklopedie architektů*, Pavel Vlček(ed.), Praha 2004, s. 403.

štukovou výzdobu, kartuší s nápisy a maleb v nikách ve středním štítu s nejvyšší věží budovy, lze upozorovat to samé též ve čtyřech alegorických sochách, které se nacházejí na atice radniční budovy v prostoru mezi krajními věžemi a věží prostřední. Jedná se o alegorie 4 kardinálních ctností: Spravedlnosti, Moudrosti (Mírnosti), Statečnosti a Opatrnosti (Obezřetnosti).

Zajímavostí je, že se Dietrichovy sochy s architekturou A. E. Martinelliho neseťkaly poprvé. Ve stejné době, kdy v Českých Budějovicích probíhá přestavba radniční budovy, tedy během roku 1728, dochází též ke stavebním úpravám na schwarzenberském zámku v Hluboké nad Vltavou. Během této přestavby vytvořil Josef Dietrich sochy sv. Františka Xaverského, sv. Donata, sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého do výklenků na hlavní věži zámku¹¹⁸. Kromě sochy sv. Jana Nepomuckého, která se dnes nachází v zámecké kapli, se žádná Dietrichova plastika z hlubockého zámku nedochovala, resp. o nich nenacházíme žádné další zmínky. Všechny nejspíš zanikly během radikální novogotické přestavby o sto let později. Čistě teoreticky lze připustit možnost, že byly umístěny jinde, např. na návsích vesnic ve schwarzenberském panství.

Nelze s jistotou tvrdit, že si Martinelli Dietricha jakožto dodavatele soch pro atiku českobudějovické radnice sám vybral, ačkoliv Dietrichova spolupráce se schwarzenbergem v širším kontextu by rozhodně stála za krátkou studií. Vlastně ani nemáme konkrétní archiválii, která by stoprocentně dokazovala Dietrichovu účast na přestavbě českobudějovické radnice, neboť v rejstříku výdajů na stavbu radnice jeho jméno uvedeno není. Nacházíme zde pouze kolonku „Bildhauer“¹¹⁹. Avšak vzhledem k tomu, že v té době v Budějovicích nebyl žádný jiný sochař, který by měl měšťanské právo a výsadní postavení v rámci regionální sochařské produkce, lze ony alegorické sochy a dekorativní vázy na rozích štítu radnice s největší pravděpodobností Dietrichovi připisat (potažmo jeho dílně). Oproti tomu kameník Zachariáš Horn, který s Dietrichem spolupracoval při výstavbě Samsonovy kašny, se na stavbě radnice nejspíš nepodílel a

118 Barokní podoba zámku v Hluboké nad Vltavou byla z větší části dílem Pavla Ignáce Bayera. Po jeho smrti v roce 1721 tento projekt, jakožto i celou řadu ostatních (např. Lovecký zámek Ohrada) převzal Anton Erhard Martinelli, jako jeho přímý nástupce. Ovšem věž je přímo Martinelliho dílem, což nám dokládá i plánek Martinellim podepsaný právě z roku 1728 – Pavel Vlček, *Ilustrovaná encyklopedie Českých zámků*, Praha 1999, s. 244-245.

119 SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Rejstřík vydání na stavbu radnice z let 1727 – 1730, mf. 722, ev.j. 849.

pokud ano, tak jen velmi málo¹²⁰. Ačkoliv na kameníky při přestavbě českobudějovické radnice připadla velká částka, Hornovo jméno, stejně jako Dietrichovo, se v účtech rovněž neobjevuje. Sochařovi bylo za 4 měšťanské ctnosti vyplaceno 240 zlatých. Jen pro srovnání, malíři Johannu Adamu Schöpfovi, který ve stropě tehdejší soudní síně a dnes obřadní síně namaloval fresku Šalamounova soudu, bylo vyplaceno 355 zlatých¹²¹.

Samotné alegorické sochy z atiky českobudějovické radnice mohou potvrzovat sochařovu schopnost vyrovnat se s výškou a té přizpůsobit výslednou podobu plastik, stejně jako v případě Samsonovy kašny. S tímto úkolem si Dietrich poradil dobře, hodnotíme-li alegorie při pohledu z českobudějovického náměstí. Onen architektonický prvek, respektive doplněk osadit atiku či římsu domů sochami, byl ve své době velmi moderní záležitostí a to jak na budovách světských, tak i církevních. Podobnou zakázku rada města Českých Budějovic Dietrichovi zadala také během stavby kostela Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě. Pro římsu nad vstupním portálem vytvořil Dietrich sochy Panny Marie a dvou andělů s nástroji umučení Páně¹²². Zde se ovšem jedná o méně rozměrné plastiky a také zřejmě proto se zdají být umělecky zdařilejší. Originály čtyř kardinálních ctností se dnes nacházejí v 1. patře českobudějovické radnice ve velké hale, kde najdeme dveře do kanceláře primátora, zasedací místnost rady města a kancelář 1. náměstka primátora. Byly sem přemístěny po velké rekonstrukci a modernizaci radniční budovy v letech 1999 – 2001. Jejich snesení a nahrazení kopiemi se však uskutečnilo již v roce 1989¹²³. Hodnotit tyto originály při pohledu z místa, kde se nacházejí, je nespolehlivé, neboť je třeba brát na zřetel, že sochař je koncipoval pro podhled.

Hovoříme o poměrně velkých sochách, jejichž podobu mohl Dietrich převzít z grafických předloh, které mu mohla předložit přímo i městská rada. Stojíme-li před českobudějovickou radnicí a pohlédneme na atiku z levé strany, řada soch začíná alegorií Spravedlnosti (*Iustitia*). Ta má své obligátní atributy: v levé ruce drží váhy a v té pravé meč¹²⁴. Sumárně formovaný obličej postavy předznamenává jistou

120 Viz.kapitola č. 3. Mezi Hornem a Dietrichem došlo k nějakému osobnímu sporu, který jejich spolupráci ukončil. Horn se později dostal do velmi špatné finanční situace, neboť byl v roce 1737 nucen prodat svůj dům a městská rada vyhlásila konkurz na jeho majetek. Pro Horna nejspíš nebyla v Budějovicích žádná práce, viz. - Pletzer, *Kamenictví* (pozn. 91), s. 210-211.

121 SOKA ČB, Rejstřík vydání na stavbu radnice (pozn. 116).

122 Pletzer, Karel: *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 24.

123 Militký, Jiří – Kotalík, Jiří Tomáš – Thoma, Juraj, *Radnice*, in: EČB, Kopáček, Jiří (ed.), *České Budějovice 2006*, s. 455.

124 Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění* (pozn. 97), s. 425.

nevyrovnanost v kvalitě, kterou na této sérii plastik můžeme spatřit. Akčnost, která je na skulptuře naznačena prostřednictvím nakročení postavy a jejím zvlněním, které je pro barokní umění tolik typické, je bohužel zcela negována úhlem meče, který je vztyčen rovně a ne přímo špičkou dopředu, což by snahu o dodání živosti soše bezpochyby podpořilo. Jako již v několika případech Dietrichova díla i zde se setkáváme s nevyváženým poměrem jednotlivých částí těla. Konkrétně v tomto případě je to především poněkud předimenzovaná hlava, která je neúměrně velká vůči zbytku těla, a tuto pomyslnou vadu na kráse lze bohužel spatřit i na zbývajících třech alegoriích. Dále lze vytknout i složitou, skoro až křečovitou draperii v dolní části postavy, která v jeden moment splývá s nohou ženského těla z ní vyčnívající. Rovněž chodidla jsou vůči zbytku neúměrně velká. To, že se alegorie Spravedlnosti nachází v levé části radniční atiky, může mít svoji návaznost na levou stranu prvního patra českobudějovické radnice, neboť ve třech oknech levé strany piana nobile se nachází již zmiňovaná obřadní síň, dříve ovšem síň soudní, pro tyto účely patřičně vyzdobená freskou Šalamounova soudu.

Stejně tak postava, která znázorňuje alegorii Statečnosti (též odvahy či síly, *Fortitudo*), napravo od *Iustitie*, je velmi statická a proporčně nevyvážená. Nejasný výraz v obličejí sochy hledící kamsi do dály zcela neodpovídá nárokům tohoto ikonografického tématu. Téměř nulový děj je podpořen nehybnou klidnou postavou. V sochařství bývá statečnost zobrazována jako žena, což láká k jejímu připodobnění k postavě antické Minervy¹²⁵. Toto pojetí nacházíme např. v soudobé produkci Matyáše Bernarda Brauna¹²⁶. Zde se však jedná zcela určitě o postavu mužskou. Naznačuje to způsob formování břišního svalstva a hrudi, které lze označit za světlou stránku této kompozice. Sloup, o který se figura opírá, je odkazem na příběh Samsona¹²⁷. Souvislost s kašnou ve středu náměstí samozřejmě nelze vyloučit, ovšem skutečnost, že alegorická socha nevzhlíží směrem k ní, nýbrž na opačnou stranu, jakoukoliv užší spojitost spíše popírá. Znovu nepřiměřená velikost chodidel a poněkud nečitelná modelace dolní části těla ve spojení s šatstvem bohužel kazí celkový estetický dojem.

Další nadživotní plastikou ze série čtyř kardinálních ctností na českobudějovické

125 Ibidem, s. 426.

126 To je možné spatřit například v alegorii Spravedlnosti ze zámecké zahrady v Kuksu, přímo v porovnání s Duchcovskou Minervou, viz. - Neumann, *Český barok* (pozn. 12), s. 60-62.

127 Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění* (pozn. 97), s. 396, tento námět byl v minulosti využíván jako předobraz mučení Krista.

radnici je alegorie Opatrnosti (Obezřetnosti, *Prudentia*). Ta uvádí druhou polovinu radniční atiky, napravo od středního štítu s volutami a nejvyšší střední věží. Jestliže označujeme 4 alegorie z atiky českobudějovické radnice jako alegorie 4 kardinálních ctností, mezi které řadíme Spravedlnost, Statečnost, Mírnost a Obezřetnost¹²⁸, měli bychom pak tedy *Prudentii*, která se v literatuře často uvádí jako námět této skulptury, označit za Obezřetnost, jež bývá často zpodobňována jako postava se třemi tvářemi nebo jako osoba hledící do zrcadla, aby člověk „opravdu viděl sebe takového, jaký je“¹²⁹. Tato socha nicméně vlastní další z atributů této ctnosti a tím je had, který má svůj ikonografický původ v Matoušově evangeliu¹³⁰. Samotný had se točí kolem pravé ruky postavy, bohužel je však zpodobněn velmi chabě. Tělesná konstrukce, především pak tedy hrudník a poprsí nás odkazují opět k ženské figuře, která ale bohužel není zcela čitelná z obličeje sochy, neboť ten trochu připomíná i mužskou tvář. Důvod této vady na kráse můžeme hledat v Dietrichově vůli nechat na některých zakázkách pracovat členy své dílny. Znovu se zde setkáváme s nepoměrem chodidel vůči zbytku těla.

Poslední a asi nejzdařilejší prací z této série je proto alegorie Moudrosti, která uzavírá celou sérii plastik z atiky českobudějovické radnice. Ačkoliv se zde opět setkáváme s označením „Moudrosti“ pro tuto konkrétní sochu, její podoba odpovídá spíše renesančnímu pojetí alegorie Mírnosti (*Temperantia*): ženská postava, která drží v pravé ruce džbán a z něj přelévá vodu do nádoby v levé ruce. Tento akt je symbolem mírnosti, pro středověk mírnost znamenala především jakési varování před alkoholickými nápoji¹³¹. Jestliže bychom tuto plastiku chápali jako symbol Moudrosti, musela by pak mít patřičné atributy (had, zrcadlo, kniha). Ty však postrádá. Proto bych téma tohoto díla označil spíše za *Temperantii*. Za nejvydařenejší ze všech čtyř alegorií jsem ji v úvodu tohoto odstavce označil díky tomu, že její proporce jsou z této skupiny nejvyváženější. Výraz v obličeji ženské postavy je konečně konkrétní a tělesná konstrukce symetrická. Rozsáhlou draperii v podobě rozevlátého šatu lze rovněž hodnotit jako povedenou, v porovnání s ostatními sochami znázorňujícími 4 kardinální ctnosti. K popisu všech skulptur je nutné ještě dodat, že všechny čtyři alegorické sochy obepíná jakýsi pás šatstva v prostoru pasu.

128 Ibidem, s. 97-98.

129 Ibidem, s. 407.

130 „Buďte tedy obezřetní (prudentes) jako hadi“: Mt 10, 16 (ČEP).

131 Symbol ženy, která ze džbánu přelévá vodu do nádoby s vínem, aby zředila poměr, tím tedy zmírnila účinky alkoholu - viz. Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění* (pozn. 97), s. 126.

Pokud na všechny čtyři statue pohlédneme z českobudějovického náměstí, logicky je pak formování soch zcela odlišné. Jak bylo již zmíněno, proporce musel sochař patřičně přizpůsobit jejich výšce a přibližnému úhlu pohledu. Z tohoto hlediska alegorie můžeme hodnotit pozitivněji, ačkoliv se stále jedná o díla maximálně průměrné kvality. Osobně bych se spíš přiklonil k tomu názoru, že se na této zakázce ve větší míře podíleli členové Dietrichovy dílna, neboť tomu odpovídá umělecké zpracování.

Ať už tomu bylo jakkoliv, tyto alegorie měly budějovickému plepsu symbolizovat politické ctnosti magistrátu s důrazem na politickou stabilitu, spravedlnost a dobrý úmysl. Dávají občanům najevo, že v hlavní budově městské správy se rozhoduje poctivě a dle stanoveného práva. Sochy kardinálních ctností na atice českobudějovické radnice perfektně doplňují architektonickou kompozici této budovy a stejně tak podporují snahu městské rady o demonstraci politické síly a prosperity.

VIII. Socha Panny Marie Immaculaty z Nových Hodějovic

Několikrát jsem se ve své bakalářské práci zmiňoval o tom, že s největší pravděpodobností existuje v okolí Českých Budějovic, či možná po celých jižních Čechách, několik dalších doposud nikomu nepřipsaných dřevěných i kamenných soch a sousoší, u kterých je autorství Josefa Dietricha více než pravděpodobné. Na některých jsou viditelné specifické rysy Dietrichovy práce na první pohled, o to více člověka udivuje, že se touto skutečností dosud téměř nikdo nezabýval. Asi nejznámějším takovým příkladem je sousoší sv. Jana Nepomuckého v Benešově nad Černou. Již dříve se vyskytla domněnka, že by v tomto případě mohlo jít o dílo Josefa Dietricha¹³². Během mého bádání se mi však podařilo objevit sochu, která se nachází vlastně v samotných Českých Budějovicích¹³³, její autor dosud nebyl znám a lze si na ní všimnout několika charakteristických znaků, jež nás odkazují k tvorbě Josefa Dietricha.

Tato socha se nachází v Nových Hodějovicích, což je malebná ves jihovýchodně od Českých Budějovic. V minulosti byla samostatnou obcí, dnes je součástí katastrálního území České Budějovice 6. Není zcela jasné, kolik statků se ve zdejším okolí nacházelo v první polovině 18. století. V roce 1938 zde byl na návsi postaven kostel a právě před ním se nachází statue Panny Marie Immaculaty¹³⁴.

Ačkoliv nemáme žádné archivní zprávy, které by potvrdzovaly Dietrichovo autorství této skulptury, podle několika znaků jej můžeme s velkou pravděpodobností určit. Samotná socha je velmi zdařilá. Ženská postava stojící na zeměkouli a pomyslně zašlapávající hlavu hada napovídá, že se jedná o ikonografický typ Panny Marie Immaculaty¹³⁵.

Při porovnávání hodějovické figury se sochou Panny Marie z českobudějovického Sousoší Kalvárie najdeme několik společných rysů¹³⁶. Zejména prohnutí obou postav je téměř identické. Obě stojí na levé noze a pravou mají nakročeno směrem vpřed a každá je obličejem natočená doleva a hledí směrem vzhůru. Sepjetí rukou hodějovické Immaculaty nás odkazuje k Dietrichovým multiplikacím ikonografického typu Panny Marie Budějovické, na kterých je tento pohyb modelován

132 Maxová, Nejedlý, Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře* (pozn. 19), s. 69.

133 Nové Hodějovice jsou dnes součástí městského obvodu České Budějovice 6.

134 Kopáček, Jiří: *Encyklopedie Českých Budějovic*, s. 349.

135 Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění* (pozn. 97), s. 326 – 327.

136 Viz. Obrazová příloha, obr. č. 24.

velmi podobně¹³⁷. Dalším prvkem, který naznačuje, že by se velmi pravděpodobně mohlo jednat o dílo Josefa Dietricha, je kamenný podstavec Immaculaty z Hodějovic. Stejný motiv dvou větších volut v jeho spodní části a dvou volut v horní části se vyskytuje u několika dalších podstavců Dietrichových soch, především pak u postav, které zdobí zahradu bývalého českobudějovického dominikánského kláštera¹³⁸. Jedinou zmínku o hodějovické Immaculatě lze nalézt v *Uměleckých památkách Čech*, kde je napsáno, že do Hodějovic byla přivezena z Českých Budějovic v roce 1727¹³⁹. Nemáme žádné zprávy o tom, že by v té době v okolí působil jako sochař někdo jiný než Josef Dietrich a tak mu lze sochu Panny Marie Immaculaty z Nových Hodějovic téměř s jistotou připsat.

137 Viz. Obrazová příloha, obr. č. 4, č. 5, č. 6, č. 7.

138 Viz. Obrazová příloha, obr. č. 8.

139 Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 3*, Praha 1977, s. 409.

IX. Sloup Nejsvětější Trojice u Piaristického náměstí

Poměrně početná část Dietrichova díla z 30. a 40. let 18. století se nachází v okolí bývalého českobudějovického dominikánského kláštera. Jedná se o sochy převážně sponzorované měšťany. Mezi ně řadíme i Sloup Nejsvětější Trojice, stojící u bývalého vchodu na Piaristické náměstí směrem z České ulice, který dali postavit Erasmus Jani a Helena Janiová v roce 1741, což lze koneckonců vyčíst i z nápisu na podstavci¹⁴⁰. Korintský sloup je završený postavou Boha Otce, který drží ukřižovaného Ježíše Krista a má volutový podstavec s epigrafem. Pod vrchními figurami se nachází holubice, jež symbolizuje Ducha Svatého. Jiří Černý se domnívá, že bylo toto sousoší zhotoveno podle obrazu Nejsvětější Trojice z poutního místa v dolnorakouském Sonntagbergu¹⁴¹. V případě českobudějovického Trojičního sloupu však můžeme poukázat i na jinou konkrétní předlohu.

Barokní sochaři ve velké míře pracovali s různými grafikami, které jim sloužili jako vzory pro jejich výsledná umělecká díla. Z inventáře pozůstalosti Josefa Dietricha se dozvídáme, že i on vlastnil několik grafických listů¹⁴², se kterými nepochybně pracoval. Ty se do dnešního dne samozřejmě nedochovaly. Ze stejného soupisu se ovšem můžeme dozvědět o dosud nikým nepovšimnuté skutečnosti, že Dietrich vlastnil vzorník vídeňského teoretika architektury Antona Johanna Indau¹⁴³ s názvem *Wienerisches Architectur - Kunst und Säulen Buch*, který byl poprvé vydán v roce 1686¹⁴⁴. V tomto vzorníku se nachází list, kde Indau názorně ilustruje jednotlivé sloupové řady¹⁴⁵. Protože neznáme žádné jiné Dietrichovo sousoší, které by se tyčilo na sloupu podle antického vzoru, tato konkrétní stránka v Indauově knize mohla Josefu Dietrichovi posloužit jako vzor právě ke Sloupu Nejsvětější Trojice u Piaristického náměstí.

140 Maxová, Nejedlý, Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy* (pozn. 19), s. 42.

141 Černý, *Poutní místa Českobudějovicka a Novohradsko* (pozn. 65), s. 60.

142 SOkA České Budějovice, AMČB, závěti a pozůstalosti, inventář ze 7. srpna 1753.

143 Ibidem.

144 Hans Vollmer (ed.), *Thieme/Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, Von der Antike bis zur Gegenwart, Heubel bis Ingouf, 17/18*, Leipzig 1992, s. 585 – 586, Podařilo se mi nalézt výtisk tohoto vzorníku z roku 1713, který je dostupný online zde: <http://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&bandnummer=bsb00074256&pimage=1&v=100&nav=&l=en>, 20.3.2014.

145 Viz. Obrazová příloha, obr. č. 26.

X. Leopold Hueber

Josef Dietrich zcela určitě ve své dílně nepracoval sám. Zaměstnával několik učňů a tovaryšů, vychoval i několik sochařských mistrů. Tím nejznámějším a bezpochyby nejvýznamnějším byl Leopold Hueber, který po Josefu Dietrichovi převzal sochařskou dílnu, když dne 26. listopadu 1754 uzavřel manželství s Dietrichovou vdovou Magdalenou¹⁴⁶. Na závěr této práce bych rád alespoň v krátkosti pojednal o životě a díle Dietrichova přímého následovníka Leopolda Huebera, jež je ovšem neméně pozoruhodnou sochařskou osobností. Zhodnocení jeho tvorby by si zasloužilo samostatnou studii. Po polovině 18. století sice v Českých Budějovicích trochu ochabla snaha o vyzdobování veřejného prostoru kamenosochařsky, ovšem o to více se Hueber mohl věnovat řezbářské práci.

O Hueberově životě před rokem 1754 nevíme prakticky vůbec nic. Narodil se kolem roku 1702 a první zmínku o něm nacházíme až v souvislosti s již zmiňovaným sňatkem s Magdalenou Dietrichovou. Po její smrti se zavázal, že sirotka Matyáše Dietricha vyučí sochařství¹⁴⁷. O další činnosti Matyáše Dietricha ovšem nemáme bohužel žádné zprávy. Zajímavostí je, že všechna Hueberova známá díla vytvořil až po šedesátce. Byl rovněž velmi činným řezbářem, vytvořil několik oltářů a kazatelen¹⁴⁸. S největší pravděpodobností byl dlouho Dietrichovým tovaryšem a osamostatnil se až po jeho smrti. Podařilo se mu navázat na Dietrichovu práci a byl plodným sochařem i ve velmi pokročilém věku. Jeho díla vykazují dobrou průměrnou kvalitu. Bývá někdy zaměňován s jeho jmenovcem Jakubem Hueberem, který ve městě působil jako truhlář a řezbář¹⁴⁹. Jejich příbuzenský vztah se prozatím nepodařilo prokázat. Leopold Hueber zemřel v roce 1800 a bylo mu úctyhodných 98 let.

Co se týče Hueberovi kamenosochařské činnosti, známe jen pouze pár skulptur, které jsou mu připisány. Jedná se o 2 sochy sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích a sochy měšťanských ctností na atice písecké radnice. Vůbec nejvýznamnější Hueberovou kamennou prací je pak rozměrný Mariánský sloup v Třeboni z roku 1780, na kterém pracoval již jako téměř osmdesátiletý starý muž¹⁵⁰.

146 Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 24.

147 Ibidem, s. 26.

148 Pletzer, Karel, *Leopold Hueber*, in: EČB, Kopáček, Jiří (ed.), České Budějovice 2006, s. 177.

149 Pletzer, Karel, *Sochař Leopold Hueber a řezbář Jakub Hueber*, in: Výběr 1, 1993, 30, s. 39 – 40.

150 Maxová, Nejedlý, Zahradník, *Mariánské trojiční a další světecké sloupy a piliře* (pozn. 18), s. 219 – 232.

Mezi Hueberova díla řezbářská řadíme oltáře sv. Jana Nepomuckého (1760) a sv. Anny (1771) v katedrále sv. Mikuláše v Českých Budějovicích, kazatelnu v kostele Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě, hlavní oltář a kazatelnu v kostele v Horním Záhoří (1778) nebo sochařskou výzdobu kaple Panny Marie Bolestné v Dobré Vodě u Horní Plané¹⁵¹. Jak již řečeno Hueber byl umělecky činným i v pozdním věku a tudíž lze předpokládat, že musí existovat další díla Hueberovi dosud nepřipsaná.

151 Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci* (pozn. 14), s. 26.

XI. Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo pojednat o životě a především pak o vybraných dílech českobudějovického sochaře Josefa Dietricha. V kritickém hodnocení literatury, jež se zabývá Dietrichovou uměleckou činností, jsme se mohli přesvědčit, že na poli českých dějin umění se v minulosti o jeho osobnost nikdo moc nezajímal, proto lze mou bakalářskou práci označit za první ucelenou monografii, která se Josefem Dietrichem zabývá. Přínos textu lze spatřit hned v několika rovinách, ať už se jedná o první kritické zhodnocení literatury o tématu, nespočet nových hypotéz týkajících se umělecké tvorby sochaře či připsání dvou dosud anonymních soch Josefu Dietrichovi. Těmi vůbec nejvýraznějšími aktivy této práce může být poukázání na konkrétní grafickou předlohu, kterou Dietrich mohl využít při práci na sloupu Nejsvětější Trojice u Piaristického náměstí v Českých Budějovicích, zevrubný popis průběhu stavby Samsonovy kašny, první ikonografický rozbor alegorických soch z atiky českobudějovické radnice nebo detailní srovnání Sousoší sv. Anny Samotřetí z Karlova mostu v Praze s vyšebrodskou sv. Annou. Všechny tyto nové poznatky mohou posloužit jak ke zhodnocení a osvětlení tvůrčí stránky Dietrichova života, tak snad i k obnovení zájmu o jeho osobnost ze strany odborné veřejnosti.

Stanovený rozsah mé bakalářské práce samozřejmě neumožňuje obsáhnout všechny důležité aspekty ohledně života a díla Josefa Dietricha, proto bych se chtěl tomuto tématu věnovat i v mé budoucí badatelské činnosti. Hodlám zkoumat nejen dosud nikomu nepřipsané sochařské figury z 18. století v okolí Českých Budějovic, ale také neméně pozoruhodnou Dietrichovu činnost řezbářskou a uměleckou tvorbu jeho následovníka Leopolda Huebera.

XII. Obrazová příloha

Obr. č. 1 – Sousoší sv. Anny Samotřetí na mostě ve Vyšším Brodě (1724), foto: autor

Obr. č. 2 – Matěj Václav Jäckel, Sousoší sv. Anny Samotřetí na Karlově mostě v Praze (1709), foto: <http://www.praguewelcome.cz/img/edee/u/visit/karluv-most/4.jpg> (23.4.2014)

Obr. č. 3 – Milostný obraz Panny Marie Budějovické, foto:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Panna_Maria_Budějovická#mediaviewer/Soubor:Panna_Maria_Budějovická_%28original%29.jpg (23.4.2014).

Obr. č. 4 – Socha Panna Marie Budějovické ve vchodu do pracoviště NPÚ České Budějovice (1715), foto: autor.

Obr. č. 5 – Socha Panny Marie Budějovické na nábřeží Malše u Krajského soudu (1715), foto: autor.

Obr. č. 6 – Sosoší Panny Marie Budějovické u Mariánského náměstí (1716), foto: autor.

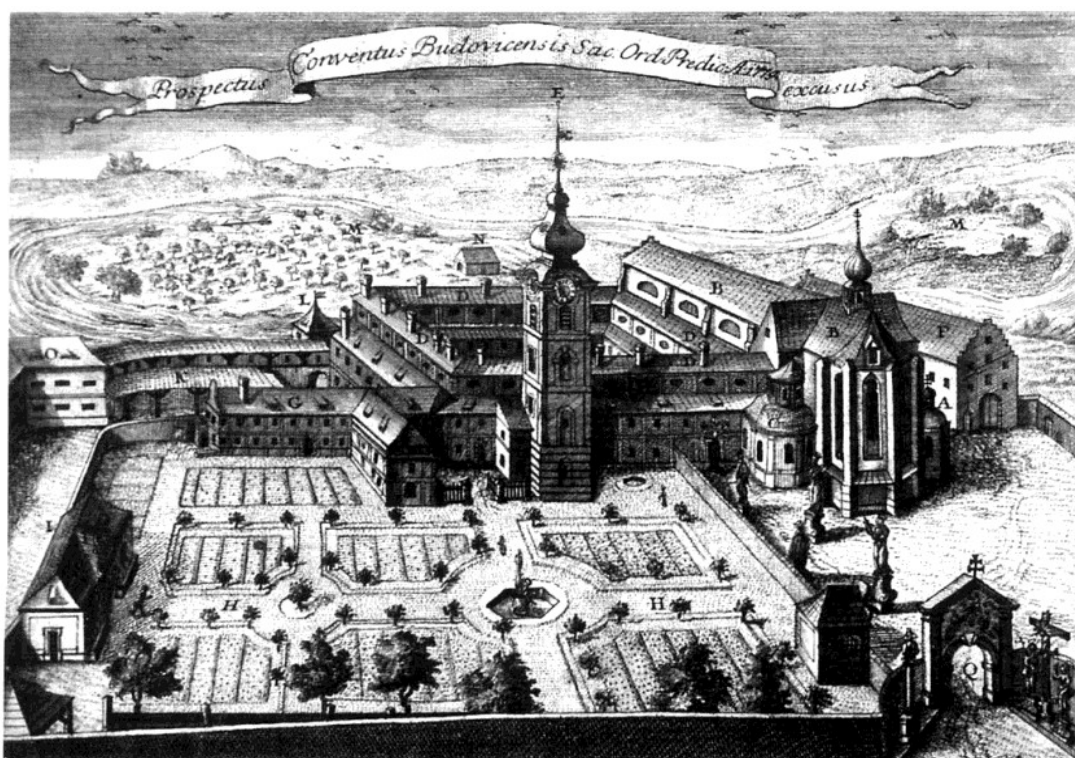
Obr. č. 7 – Socha Panny Marie Budějovické nad portálem do křížové chodby bývalého dominikánského kláštera v ČB (1719), foto: autor.

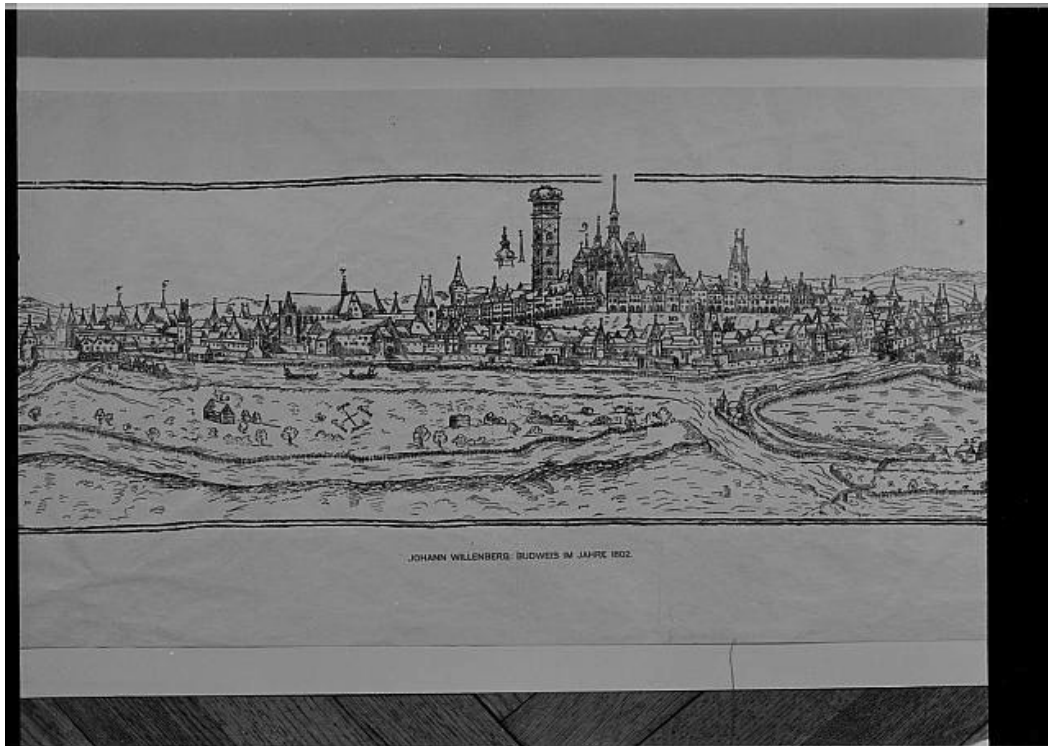
Obr. č. 8 – Sousoší sv. Anny a Panny Marie Budějovické v bývalé klášterní zahradě, foto: autor.

Obr. č. 9 – Kaple sv. Petra se soškou Panny Marie Budějovické v Boršově nad Vltavou, foto: autor.

Obr. č. 10 – František Jakub Prokyš, veduta zachycující českobudějovický dominikánský klášter (1774), foto: http://www.npu-cb.eu/e_download.php?file=data/editor/394cs_5.pdf&original=České+Budějovice_Samson+je+také+baroko_pracovn%C3%AD+list.pdf (23.4.2014).

Obr. č. 11 – České Budějovice na vedutě Jana Willenberga (1602), foto: <http://sechtl-vosecek.ucw.cz/cml/nikon/nfilm3977.jpg> (23.4.2014).

Obr. č. 12 – Samsonova kašna (1720 - 1727), pohled ze severní strany náměstí, foto: autor.

Obr. č. 13 – Samsonova kašna (1720 – 1727), pohled z východní strany náměstí, foto: autor.

Obr. č. 14 – Samsonova kašna (1720 – 1727), pohled z jižní strany náměstí, foto: autor.

Obr. č. 15 – Samsonova kašna (1720 – 1727), pohled z východní strany náměstí, foto: autor.

Obr. č. 16 – Originál sochy Samsona od Josefa Dietricha, foto: autor.

Obr. č. 17 – Náčrt trojúhelníkového propojení českobudějovické radnice, klášterního kostela Obětování Panny Marie a katedrály sv. Mikuláše s průsečíkem v Samsonově kašně, foto: autor.

Obr. č. 18 – Sochařská výzdoba atiky českobudějovické radnice, foto: autor.

Obr. č. 19 – Originál alegorie Spravedlnosti z atiky českobudějovické radnice, foto: autor.

Obr. č. 20 – Originál alegorie Statečnosti z atiky českobudějovické radnice, foto: autor.

Obr. č. 21 – Originál alegorie Obezřetnosti z atiky českobudějovické radnice, foto: autor.

Obr. č. 22 – Originál alegorie Mírnosti z atiky českobudějovické radnice, foto: autor.

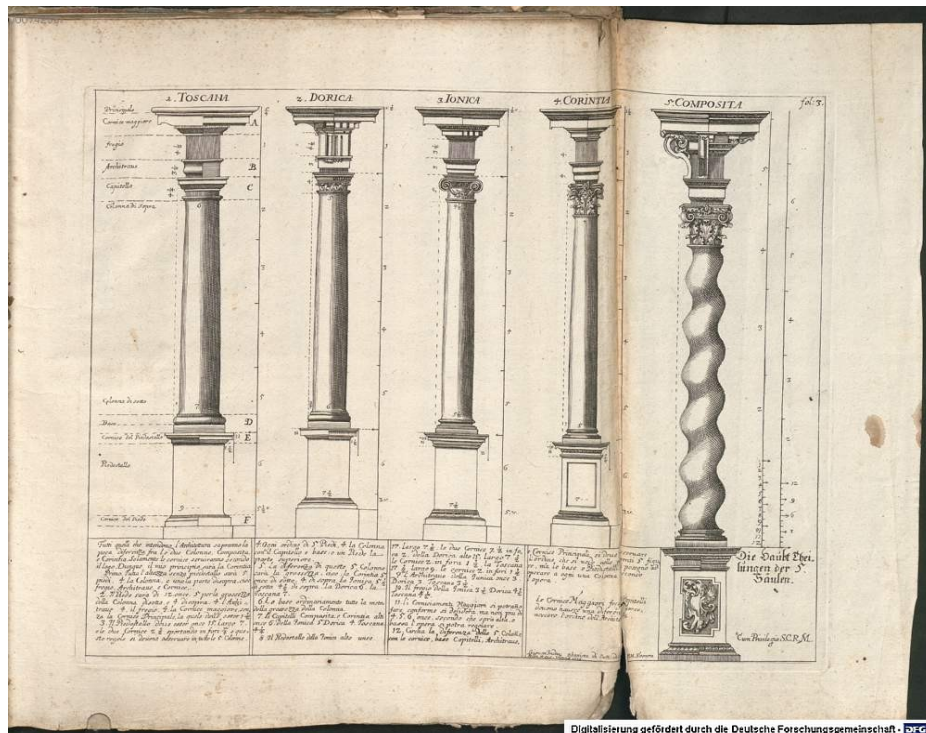
Obr. č. 23 – Socha Panny Marie Immaculaty z Nových Hodějovic (1727), foto: autor.

Obr. č. 24 – Socha Panny Marie ze Sousedí Kalvárie u Piaristického náměstí v Č. Budějovicích, foto: autor.

Obr. č. 25 – Sloup Nejsvětější Trojice nedaleko Piaristického náměstí (1741), foto: autor.

Obr. č. 26 – List z architektonického vzorníku Antona Johanna Indau s antickými sloupovými řádami, foto: <http://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&bandnummer=bsb00074256&page=20&v=100&nav=&l=en>, (23.4.2013)

Obr. č. 27 – Sousoší se sloupem Panny Marie Immaculaty v Třeboni od Leopolda Huebera (1780), foto: autor.

XIII. Seznam literatury

Prameny:

SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Protocollum in curiale sessionum de 1705 – 1715. In politicis, mf. 584, ev. j. 224.

SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Protocollum in judicialibus 1715 – 1719, mf. 585, ev. j. 225.

SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Velký cech (rajcech), rejstřík přijatých členů rajcechu od roku 1677.

SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Rejstřík vydání na stavbu radnice z let 1727 – 1730, mf. 722, ev.j. 849.

SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, Rejstřík vydání na stavbu kašny z let 1720 – 1727, mf. 722, ev. j. 850.

SOkA České Budějovice, AM České Budějovice, závěti a pozůstalosti, inventář ze 7. srpna 1753.

Literatura:

Václav Bahník (ed.), *Slovník antické kultury*, Nakladatelství Svoboda, Praha 1994.

Bible: překlad 21. století, BIBLION, Praha 2009, ISBN: 978-80-87282-01-4.

Oldřich J. Blažíček, *Sochařství baroku v Čechách*, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha 1958.

Josef Braniš, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese česko-budějovickém*, Archeologická komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1900.

Antonín Cechner, *Topographie der istoricalischen und Kust – Denkmale in der politische Bezirk Kaplitz*, Verlag der Archeologischen Kommission bei der Böhmischem Akademie der Wissenschaften und Künste, Prag 1929.

Jiří Černý, *Milostný obraz Panny Marie Budějovické a jeho multiplikace*, in: Zprávy památkové péče, 2003, č. 5., s. 321-322.

Jiří Černý, *Poutní místa jižních Čech, Milostné obrazy a místa zvláštní zbožnosti*, Nakladatelství a vydavatelství Bohumír NĚMEC – VEDUTA, České Budějovice 2006, ISBN: 80-86829-19-7.

Jiří Černý, *Poutní místa Českobudějovicka a Novohradsko*, Nakladatelství a vydavatelství Bohumír NĚMEC – VEDUTA, České Budějovice 2004, ISBN: 80-

86829-03-0.

Vladimír Denkstein, *Jäckelův oltář v Nejsvětější Trojici u Trhových Svinů*, in: Ročenka kruhů pro pěstování dějin umění za léta 1939-1947, s. 13-16.

Jiří Dvorský (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1, od počátků renesance až do závěru baroka*, Academia, Praha 1989, ISBN: 80-200-0069-0.

James Hall, *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Mladá Fronta, Praha 1991, ISBN: 80-203-0205-5.

Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění, A – D*, Academia, Praha 1995, ISBN: 80-200-0521-8.

Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění, dodatky*, Academia, Praha 2006, ISBN: 80-200-1209-5.

Reinhold Huyer, *Aus Alt Budweis – I. Die Wiesenmühle, II. Der Samsonbrunnen*, Selbstverlag, České Budějovice 1898.

Jiří Chvojka, *Město pod Černou věží, vyprávění z historie Českých Budějovic*, Actys, České Budějovice 1992, ISBN: 80-901234-0-6.

Pavel Janák, *Fontána českobudějovického náměstí*, in: *Umění, sborník pro českou výtvarnou práci*, Jan Štenc (ed.), č. 11 1938, s. 579 – 582.

Jiří Kopáček (ed.), *Encyklopedie Českých Budějovic, 2. rozšířené vydání*, Statutární město České Budějovice a Nebe s. r. o., České Budějovice 2006, ISBN: 80-239-6706-1.

Daniel Kovář, *České Budějovice, Vnitřní město, 1. díl*, Nakladatelství Paseka, Praha – Litomyšl 2006, ISBN: 80-7185-752-1.

Jaroslav Kubák, *Topografie města Českých Budějovic, 1540 – 1800*, Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, České Budějovice 1973.

Hynek Látal, *Josef Emanuel Fischer z Erlachu - „Autor“ barokní podoby českobudějovické radnice*, in: Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích, č. 4, 2001, s. 311 – 319.

František Mareš, Jan Sedláček, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Krumlovském*, Archeologická komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1918.

Ivana Maxová, Vratislav Nejedlý, Pavel Zahradník, *Mariánské, trojiční a další světecké sloupy a pilíře v Jihočeském kraji*, Národní památkový ústav, Praha 2009, ISBN: 978-80-87104-33-0.

- Jaromír Neumann, *Český barok*, Nakladatelství Odeon, Praha 1974.
- Jakub Pavel, *České Budějovice*, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha 1965.
- Karel Pletzer, *Českobudějovičtí výtvarní umělci v 17. a 18. století*, in: Jihočeský sborník historický, 60-61, 1991-1992, s. 23-29.
- Karel Pletzer, *K autorství svatojánského sloupu v Trhových Svinech*, in: Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském Muzeu v Českých Budějovicích, č. 28, 1991, s. 342-343.
- Karel Pletzer, *O autorství plastik na mostě ve Vyšším Brodě*, in: Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském Muzeu v Českých Budějovicích, č. 28, 1991, s. 348-349.
- Karel Pletzer, *Sochař Leopold Hueber a řezbář Jakub Hueber*, in: Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském Muzeu v Českých Budějovicích, č. 1, 1993, 30, s. 39 – 40.
- Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 1, A – J*, Academia, Praha 1977.
- Emanuel Poche (ed.), *Umělecké památky Čech 3, P – Š*, Academia, Praha 1977.
- Hynek Rulišek, *České nebe, slovník českých patronů*, Alšova Jihočeská Galerie, Hluboká nad Vltavou 1993, ISBN: 80-900633-8-1.
- Hynek Rulišek, *Postavy, atributy, symboly: Slovník křesťanské ikonografie*, Karmášek, České Budějovice 2006, ISBN: 80-239-7434-3.
- Jan Royt, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2011, ISBN: 978-80-246-1691-9.
- František Šturma, Jiří Koukal, František Hrnčář, *Voda a vodovod v Českých Budějovicích*, Sborník k jubileu 250 let trvání vodárny města České Budějovice, České Budějovice 1970.
- Jana Tischerová, *Matěj Václav Jäckel, Sochař českého baroka 1655 – 1738*, Rybka Publishers, Praha 2013, ISBN: 978-80-87067-02-4.
- Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců, I, A – K*, Nakladatelství Rudolf Ryšavý, Praha 1947.
- Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Academia, Praha 2004, ISBN: 80-200-0969-8.
- Pavel Vlček, *Ilustrovaná encyklopedie Českých zámků*, Nakladatelství Libri, Praha 1999, ISBN: 80-85-983-61-3.

Hans Vollmer (ed.), *Thieme/Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, Von der Antike bis zur Gegenwart, Heubel bis Ingouf, 17/18*, E. A. Seeman Verlag Leipzig, Leipzig 1992, ISBN: 3-423-05907-9.

Jan Zíka, *Panna Maria Budějovická: nástin dějin a popis starobylého chrámu a milostného obrazu*, V Českých Budějovicích 1932: Kolej redemptoristů, České Budějovice 1932.

Webové odkazy:

František Xaver Votruba, *Dr. Quirin Mickl*, in: Časopis katolického duchovenstva, 1942/2, s. 65-70, dostupné online zde:

<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=22779>, (23.4.2014).

Anton Johann Indau, *Wienerisches architektur – Kunst und Säulen Buch*, Wolff, Augspurg 1713, dostupné online zde: [http://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?](http://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&l=en&bandnummer=bsb00074256&pimage=00001&v=100&nav=)

[c=viewer&l=en&bandnummer=bsb00074256&pimage=00001&v=100&nav=](http://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&l=en&bandnummer=bsb00074256&pimage=00001&v=100&nav=)
(23.4.2013).

